

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Srovnání makroekonomického vývoje zemí Visegrádské skupiny po vstupu do EU a v období
současné globální ekonomické krize

The Comparison of Macroeconomic Development of Visegrad Group Countries After
Entering the EU in the Period of Current Economic Global Crisis

Student: Hana Vrublová

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Boris Navrátil, CSc.

Ostrava 2010

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením
Ing. Borise Navrátila, CSc.

V Ostravě dne 7. května 2010

Obsah

Obsah	10
1. Úvod	8
2. Ekonomický vývoj a hospodářská politika v zemích Visegrádské skupiny v letech 2004 - 2009	10
2.1 Ekonomický vývoj České republiky	10
2.1.1 Ekonomický růst	11
2.1.2 Inflace	13
2.1.3 Deficity veřejných rozpočtů a veřejný dluh	15
2.2 Ekonomický vývoj Slovenska	18
2.2.1 Ekonomický růst	19
2.2.2 Inflace	21
2.2.2 Deficity veřejných rozpočtů a veřejný dluh	21
2.2.4 Platební bilance	22
2.3 Ekonomický vývoj Polska	23
2.3.1 Hrubý domácí produkt	24
2.3.2 Inflace	25
2.3.3 Deficity veřejných rozpočtů a veřejný dluh	27
2.3.4. Platební bilance	28
2.4 Ekonomický vývoj Maďarska	29
2.4.1 Hrubý domácí produkt	30
2.4.2 Inflace	30
2.4.3 Deficity veřejných rozpočtů a veřejný dluh	31
2.4.4 Platební bilance	31
2.5 Shrnutí hospodářského vývoje	32
3. Hospodářská krize a její dopady na ekonomiku v zemích Visegrádské skupiny	33
3.1 Příčiny vzniku současné hospodářské krize	33
3.2 Krize z historického hlediska	35
3.2.1 Velká hospodářská krize	35
3.2.2 Krize v 70. letech	36
3.2.3 Krize v 90. letech	37
3.3 Důsledky ekonomické krize	38
3.3.1 Dopad krize na Českou republiku	39

3.3.2 Dopad krize na Slovensko	41
3.3.3 Dopad krize na Polsko	43
3.3.4 Dopad krize na Maďarsko	44
4. Opatření ke zmírnění dopadů krize a prognóza dalšího makroekonomického vývoje zemí Visegradské skupiny	46
4.1 Krize v Evropské unii	46
4.1.1 Plán na evropskou hospodářskou obnovu	46
4.2 Reakce české vlády na krizi	47
4.2.1 Národní ekonomická rada vlády	48
4.2.2 Národní protikrizový plán vlády	50
4.3 Slovensko	52
4.3.1 Návrh opatření vlády SR na překonání dopadů globální finanční krize	52
4.3.2 Koncepce obnovy hospodářského růstu	52
4.4 Polská opatření proti krizi	54
4.5 Maďarská protikrizová opatření	56
4.5.1 Doporučení OECD	57
4.6 Strategie Evropa 2020	58
5. Závěr	61
Seznam použité literatury	63
Seznam zkratk	66
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	67
Seznam příloh	68
Přílohy	

1. Úvod

Celosvětová hospodářská krize, která vypukla v roce 2008 a stále trvá, je častým mediálním tématem. Postihla všechny skupiny obyvatel a poukázala na nepřipravenost regulačních orgánů a jednotlivých vlád.

Cílem této bakalářské práce je vzájemně komparovat ekonomický vývoj ve zvolených zemích střední Evropy po vstupu do EU a v období krize z makroekonomického hlediska. Práce je rozdělena do pěti kapitol.

Velmi důležitým momentem, který ovlivnil ekonomický vývoj nejen těchto čtyř států, bylo připojení se k Evropské unii. Právě proto je obsahem první kapitoly hospodářská politika zemí Visegrádské čtyřky v letech 2004 až 2009. Kapitola je rozčleněna do čtyř podkapitol podle jednotlivých zemí, tedy Česka, Slovenska, Polska a Maďarska. U každého státu jsou posuzovány čtyři makroekonomické ukazatele. Na prvním místě je to vždy hrubý domácí produkt. Porovnáním reálných produktů, které jsou očištěny o inflaci, lze zjistit skutečný ekonomický růst.

Druhým ukazatelem v pořadí je inflace. K jejímu měření se běžně používají cenové indexy, tzn. - index spotřebitelských cen a implicitní cenový deflátor. Evropská unie používá pro měření cenové hladiny harmonizovaný index spotřebitelských cen. Spotřební koše, které se používají při výpočtu HICP, se mezi zeměmi EU mohou lišit v závislosti na spotřebních zvyklostech. Lišit se mohou i váhy, které jsou přiřazeny dílčím položkám spotřebního koše, v závislosti na podílu výdajů domácností na daný konkrétní produkt. Rozdíly mezi HICP a národními indexy spotřebitelských cen mohou být v některých zemích podstatné.

Deficity veřejných rozpočtů a veřejné dluhy jsou hodnoceny jako třetí v pořadí. Oba tyto ukazatele patří mezi konvergenční kritéria, a proto jsou pečlivě sledovány jak národními, tak mezinárodními institucemi, které kladou důraz na jejich dodržování. Míra veřejného zadlužení se uvádí jako podíl veřejného dluhu na HDP.

Posledním posuzovaným ukazatelem je saldo platební bilance k HDP a zahraniční obchod. Všechny státy Visegrádské čtyřky mají otevřené ekonomiky a dovoz i vývoz má pro ně zásadní význam. Toto zachycuje běžný účet platební bilance. Skládá se z obchodní bilance, která je rozdílem exportu a importu výrobků a služeb, z bilance služeb a z bilance výnosů.

Ve druhé kapitole uvádím nejvýznamnější ekonomické krize, kterými světová ekonomika prošla. Porovnáním s minulými krizemi je patrná závažnost současné hospodářské recese. V práci se zmiňuji o prognózách a následcích, které jsou často vyslovovány a očekávány odbornou veřejností a politiky. Dále je podrobně rozveden vliv krize na země Visegrádské skupiny. Charakteristiku dopadů krize rozděluji podle států.

Poslední kapitola je věnována opatřením, které podnikla Evropská unie v boji proti hospodářskému poklesu. Členské státy jsou zavázány postupovat v souladu s Plánem na evropskou hospodářskou obnovu a musí se nadále řídit Paktem stability a růstu. Všechny členské státy vypracovaly své Národní protikrizové plány, o kterých se v této kapitole zmiňuji především. Na závěr kapitoly uvádím novou strategii Evropské komise Evropa 2020, jež stanovuje cíle pro znovuoobnovení udržitelného růstu.

2. Ekonomický vývoj a hospodářská politika v zemích Visegrádské skupiny v letech 2004 - 2009

Česko, Slovensko, Polsko a Maďarsko patří mezi země Visegrádské skupiny či tzv. Visegrádské čtyřky. Původně se toto uskupení středoevropských postkomunistických států nazývalo Visegrádská trojka, „čtyřkou“ se stalo až po rozdělení Česko-Slovenska. Představitelé těchto států podepsali 15. února 1991 deklaraci o vzájemné spolupráci v severomaďarském městě Visegrád – z toho plyne název uskupení i Visegrádské deklarace. Kooperace zemí se stala významnou zejména v období po pádu totalitních systémů a také po vstupu zemí do Evropské unie, kdy významně vzrostly její zahraničně-politické aktivity.

Hospodářskou politiku lze pojmut ve dvojím smyslu, a sice jako teoretickou disciplínu nebo přístup státu k ekonomice své země. Praktická hospodářská politika je vždy záměrná, praktická činnost státu a je determinována politicko-ekonomickým vývojem i ekonomickými teoriemi. Dále je ovlivňována institucionálními podmínkami, mezi které patří typ uspořádání ekonomiky, politický systém a politické strany v dané zemi, byrokracie, velké zájmové skupiny (zejm. odbory) a nadnárodní a mezinárodní organizace.

Pro posouzení vývoje hospodářské politiky jednotlivých států pracuji s ukazateli hrubý domácí produkt, míra inflace, veřejný dluh, deficit veřejných rozpočtů a saldo běžného účtu platební bilance.

2.1 Ekonomický vývoj České republiky

Česká republika vznikla 1. 1. 1993 po rozpadu České a Slovenské Federativní republiky. V Česku žije přibližně 10,5 milionů obyvatel. Je to demokratická republika s dvoukomorovým parlamentním systémem. Parlament ČR tvoří Poslanecká sněmovna a Senát. Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2006 rozložily politické síly mezi pět politických stran. Nejvíce hlasů získala Občanská demokratická strana (35,38 %) a utvořila koalici s Křesťanskou a demokratickou unií a Stranou Zelených.

Dne 1. května 2004 se Evropská unie rozrostla na společenství 25 členských států. Česko se stalo spolu se Slovenskem, Polskem a Maďarskem novým členským státem Evropské unie. Od tohoto data se Česko účastní třetí fáze hospodářské a měnové unie (EMU)

s dočasnou výjimkou pro zavedení eura. To bude možné až po splnění tzv. Maastrichtských kritérií, které vycházejí ze Smlouvy o Evropské unii platné od 1. ledna 1993. Tato konvergenční kritéria zahrnují soubor ekonomických ukazatelů týkajících se cenové stability, deficitu veřejných rozpočtů, konvergence dlouhodobých úrokových sazeb a stability devizového kurzu. Tím má být zaručena dlouhodobá vnitřní stabilita.

V roce 2004 mělo Česko spolu s Polskem nejnižší inflaci ze zemí Visegrádské skupiny. Mělo také nejvyšší HDP na obyvatele k průměru EU-25, a to 69 %. Nejhuře však dopadlo při porovnání deficitu veřejných rozpočtů za předchozí rok.

2.1.1 Ekonomický růst

Makroekonomické prostředí se v roce 2004 zlepšilo, což se odrazilo ve zrychlení růstu HDP, jehož struktura se výrazně a pozitivně změnila. Hrubý domácí produkt vzrostl v roce 2004 o 4,5 % a až do roku 2008 stále rostl. Hospodářské výsledky roku 2004 byly ovlivněny změnou podmínek fungování ekonomiky související se vstupem Česka do Evropské unie. Česká ekonomika se výrazněji zapojila do mezinárodní směny, což je patrné z výrazného růstu dovozu i vývozu zboží a služeb. Z pohledu efektů členství v EU byla velmi důležitá role sehrána úlohou vzájemných obchodních vztahů mezi visegrádskými zeměmi. Všechny země V4 vykazují velmi vysokou míru ekonomické otevřenosti.

Po překonání transformačních obtíží v 90. letech rostla česká ekonomika nadprůměrnými tempy. V letech 2005 – 2006 dosahoval růst HDP v reálném vyjádření kolem 6 %. Předstihl tak růst v EU-25 o 3 až 4 p.b. ČR se tím zařadila mezi státy s nejrychleji rostoucí ekonomikou v EU. Prognózy domácích i mezinárodních institucí očekávaly příznivý vývoj a udržení vysokých hodnot růstu i v nadcházejících letech. Odhad byl 4,5 až 5 %. Česká ekonomická úroveň se držela nad ostatními postkomunistickými zeměmi s výjimkou Slovenska.

Vývoj HDP se v průběhu roku 2005 vyznačoval zrychlujícím tempem přírůstku od 5,3 % v 1. čtvrtletí až po výrazných 6,9 % ve 4. čtvrtletí. S růstem HDP jsou spojeny značné strukturální změny. Na poptávkové straně se zvětšil objem i růst vývozu zboží a služeb a logicky tak vedl ke stlačení domácí realizované poptávky, resp. ke zpomalení růstu konečné spotřeby.

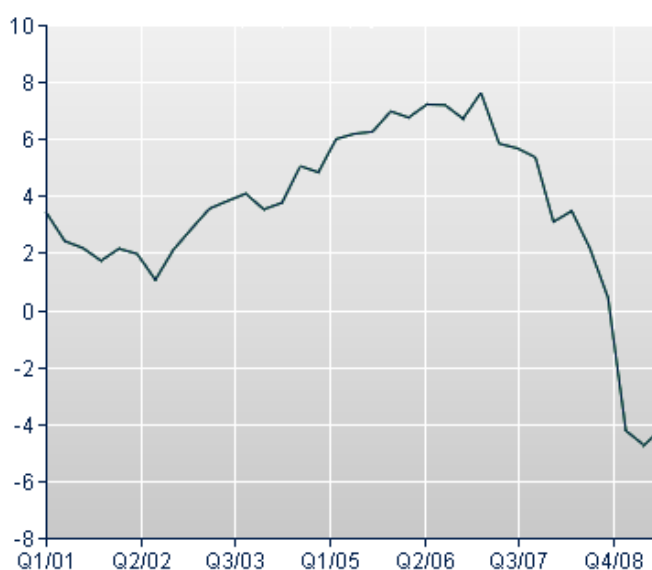
V roce 2007 pokračoval silný ekonomický růst. Výkon ekonomiky v ČR meziletočně vzrostl o 6,1 %. Nárůst produktu byl nejvíce podporován zpracovatelským průmyslem na

straně tvorby a na straně užití konečnými výdaji domácností. Rostoucí ekonomika vytvořila na trhu práce nové pracovní příležitosti a díky tomu klesla nezaměstnanost meziročně o 1,4 p.b.

Od roku 2008 se začala projevovat první fáze světové ekonomické krize. Rapidně klesla světová poptávka, což se projevilo zpomalením hospodářského růstu a to vedlo ke změnám ve struktuře výdajových položek. Vstup české ekonomiky do roku 2008 byl poznamenán vývojem z konce roku 2007, kdy se začalo projevovat zpomalování temp přírůstku tržeb produkčních odvětví i vývozu zboží při zrychlování růstu cen vnitřního, zejména spotřebitelského trhu. Česká ekonomika začala pociťovat, že evropské hospodářské klima je méně příznivé než v předchozím roce, což se projevilo zejména zpomalením růstu průmyslové produkce a vývozu zboží, zrychlením růstu dovozních cen některých důležitých komodit a všeobecným zlevněním vývozu v porovnání s dovozem, a to mělo negativní vliv na vývoj hrubého domácího důchodu.

Následující tabulka vyčísluje přibližování HDP na obyvatele v jednotlivých zemích visegrádské skupiny k průměrnému HDP ve všech zemích Evropské unie. Česká republika si v tomto srovnání s ostatními státy vede nejlépe po celou dobu od začátku členství. Polepšilo si Slovensko, které s 57,1 % bylo v roce 2004 až za Maďarskem, v roce 2008 je však situace opačná. Ve sledovaném období dosahuje Polsko jen přes 50 % průměru zemí EU-27.

Graf 1: Vývoj HDP v ČR (%)

Zdroj: PATRIA, 2010.

Tabulka 1: Reálná konvergence HDP na obyvatele vůči průměru EU-27¹ (%)

	2004	2005	2006	2007	2008
Česko	75,1	75,8	77,4	80,2	81,3
Slovensko	57,1	60,2	63,5	67,0	70,7
Polsko	50,6	51,3	52,3	53,7	56,1
Maďarsko	63,1	63,1	63,5	62,7	62,9

Zdroj: EUROSTAT, 2010.

2.1.2 Inflace

V souvislosti s cílováním inflace se domácí míra zvyšování cenové hladiny dlouhodobě pohybuje na nízké úrovni. V roce 2003 to bylo jen mezi nulou a jedním procentem. Tento měnověpolitický režim zavedla ČNB počínaje rokem 1998. Inflační cíl v celkové inflaci (index spotřebitelských cen) platný v letech 2006 až 2009 činil 3 %, na období od roku 2010 do přistoupení ČR do eurozóny 2 %. ČNB usiluje o to, aby se skutečná hodnota inflace nelišila od cíle o více než procentní bod na obě strany. Ve sledovaném období od roku 1998 do roku 2007 nebyl inflační cíl nikdy přestřelen. Podstřelení cíle však nelze jednoznačně považovat za lepší variantu než jeho splnění. Například z pohledu reálné úrokové sazby na podstřelování inflačního cíle vydělávají věřitelé a prodělávají dlužníci.

Dlouhodobým ekonomickým rysem České republiky je velmi nízká cenová hladina, která by mohla představovat problém v situaci přijetí společné měny. Mezi některé faktory, které měly výrazný vliv na cenovou úroveň v Česku, patří:

- trojí devalvace koruny na počátku transformačního procesu,
- cenové relace a jejich zkreslení pocházející z minulého režimu,

¹ Průměr EU-27 = 100. Nelze srovnávat s daty, které se vztahují k základu EU-25 = 100.

- vliv nepřímých daní,
- nedokonalá konkurence a další.

Slovensko čelilo podobné avšak nikoliv tak výrazné dimenzi problému. Jedním z možných vysvětlení může být nižší ekonomická úroveň a specifický vývoj ekonomiky po roce 1993.

Vývoj inflace na konci roku 2007 nabral stoupající charakter. Rozdíl mezi koncem roku 2007 a lednem 2008 vyjádřený přírůstkem indexu spotřebitelských cen k předchozímu měsíci byl 3 %. Míra inflace byla nejvyšší za posledních deset let. Způsobil to růst cen energií a ropy a také úpravy veřejných daní v souvislosti s reformou veřejných financí. Došlo k zvýšení snížené sazby DPH z pěti na devět procent, zvýšení spotřební daně na cigarety a zavedení ekologických daní, poplatků ve zdravotnictví a k extrémnímu nárůstu světových cen potravin.

Ke konci roku 2009 plnila Česká republika kritérium cenové stability vlivem deflace, kterou způsobila ekonomická recese. Pro další období by tak nemělo české ekonomice činit problém dodržovat toto kritérium, pokud však nedojde k nepředvídatelným šokům. Navíc se očekává postupné oživení ekonomiky a v souvislosti s tím zvyšování referenční hodnoty cenového kritéria.

Tabulka 2: Harmonizovaný index spotřebitelských cen²

	2005	2006	2007	2008	2009
Průměr tří zemí EU s nejnižší inflací	1,0	1,4	1,3	2,6	0,1
Hodnota kritéria	2,5	2,9	2,8	4,1	1,6
Česká republika	1,6	2,1	3,0	6,3	0,6

Zdroj: EUROSTAT, vlastní úprava.

² Výpočet harmonizovaného indexu spotřebitelských cen v ČR na rozdíl od indexu spotřebitelských cen zachycuje tržby za nákupy cizinců a nebere v úvahu imputované nájemné. Tím se oba ukazatele liší zhruba o 0,1 až 0,2 procentních bodů.

2.1.3 Deficity veřejných rozpočtů a veřejný dluh

Česká republika je charakteristická prohlubujícími se schodky veřejných rozpočtů a nízkým, ale narůstajícím veřejným dluhem.

Při vstupu do EU mělo Česko problém v důsledku vysokých schodků veřejných rozpočtů. Vláda proto zahájila tzv. proceduru nadměrného schodku, jejímž účelem je zajistit, aby členská země snížila rozpočtový schodek udržitelným a důvěryhodným způsobem. Česká republika předložila plán na postupné snižování deficitu rozpočtu, který byl postaven na fiskálních cílech reformy veřejných financí z roku 2003. Tato procedura byla ukončena v červnu 2008 díky příznivým výsledkům ukazatele vládního deficitu z roku 2007. V roce 2008 byl podíl vládního deficitu na HDP 2,1 %.

Při současném vývoji ekonomiky však Česká republika kritérium udržitelnosti veřejných financí neplní a podle očekávaného makroekonomického vývoje ve střednědobém horizontu nadále plnit nebude.

Vzhledem k nízké výchozí úrovni vládního dluhu Česká republika plní Maastrichtské kritérium stanovené pro dluh veřejného sektoru. Podíl veřejného dluhu na HDP se v roce 2003 pohyboval pod 30 %, zatímco hodnota kritéria činí 60 %. Pro rok 2009 je očekáván dluh ve výši 35,6 % HDP, tj. o přibližně 5 p.b. vyšší zadlužení než v předchozích šesti letech. V dlouhodobém výhledu je však nutné provést reformy důchodového systému a poskytování zdravotní péče v souvislosti se stárnutím obyvatelstva. Nadále bude docházet k zvyšování podílu dluhu na HDP.

2.1.4 Platební bilance

Dnem přistoupení k EU Česká republika liberalizovala obchod s vybranými položkami zboží, např. zemědělskými produkty, dále začala vůči třetím zemím uplatňovat celní sazebník a dovozní kvóty EU. Platební bilance v ČR byla pozitivně ovlivněna vývojem vnějšího prostředí. Hospodářský růst v EU byl důležitý pro zvýšení vývozu české produkce. Poptávka po českém zboží rostla i v USA, Japonsku a nově industrializovaných asijských zemích. Dynamicky rostoucí ekonomiky (zejména Indie a Čína) zvyšovaly svou poptávku po surovinách a energiích a to vedlo k zvýšení ceny ropy na rekordní úroveň. Na světovém trhu poklesl růst dolaru vůči euru. Tento vývoj se odrazil i v kurzu koruny vůči dolaru, což vedlo k tlumení dopadu růstu dolarových cen surovin na českou ekonomiku.

Deficit běžného účtu platební bilance dosáhl 143,3 mld. Kč a byl nejnižší za posledních deset let. Poměr deficitu běžného účtu k HDP činil 5,2 %. Česká ekonomika je dovozcem širokého spektra služeb mj. v důsledku hospodářských vazeb přímých investic na přidružené podniky. Pozitivní skutečností bylo zastavení poklesu vývozu služeb z posledních let. Příjmy z turistiky mírně rostly v návaznosti na rozvoj „víkendové“ turistiky, nabídku vyššího standardu ubytovacích a rekreačních služeb a zvyšování počtu nízkonákladových leteckých spojení do Prahy. Stoupající životní úroveň obyvatelstva a změna životního stylu části populace se promítly do rychlejšího růstu výdajů na cesty a pobyt v zahraničí. Schodek bilance výnosů se meziročně zvýšil. Příznivé hospodářské výsledky podniků s majoritní účastí zahraničního kapitálu znamenaly růst objemu vyplacených dividend zahraničním vlastníkům. V bilanci úroků převažovaly úroky placené zahraničním investorům nad objemem úroků inkasovaných tuzemci.

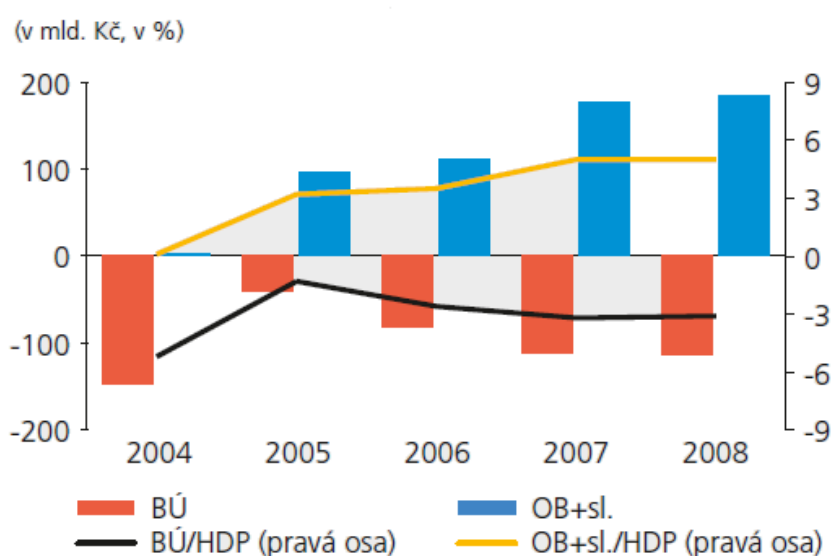
V roce 2005 mírně zpomalil hospodářský růst v zemích EU, ale nadále docházelo ke zvyšování odbytu české produkce na těchto trzích. V roce 2006 se opět zrychlilo tempo růstu světové ekonomiky. V zemích středoevropského regionu, zejména v zemích sousedících s Českou republikou, vykazoval ekonomicky růst vyšší dynamiku v porovnání s vývojem v zemích eurozóny. Nejvyšší růst přebytku obchodní bilance vykázal český zahraniční obchod se SRN a Slovenskem. Saldo bilance zboží a služeb bylo v roce 2006 aktivní ve výši 3,2 % HDP. Vedle růstu zahraniční poptávky se na tomto vývoji podílely efekty spojené s přílivem přímých investic do České republiky. Meziroční pokles čistých příjmů ze zahraničního cestovního ruchu je důsledkem rostoucích výdajů českých občanů na cesty do zahraničí.

V roce 2007 dosáhla obchodní bilance přebytku ve výši 117,5 mld. Kč, který se proti roku 2006 zvýšil. Výsledky zahraničního obchodu ČR ovlivnily zejména pokračující příliv přímých zahraničních investic do zpracovatelského průmyslu a pokračující hospodářský růst v zemích EU. Přes růst cen surovin na světových trzích došlo ke zlepšení směnných relací. Meziroční zlepšení salda bilance služeb bylo způsobeno zejména pozitivním vývojem salda mezinárodní přepravy a v menší míře i ostatních obchodních a neobchodních služeb, zatímco čistý výnos z cestovního ruchu se snížil.

Běžný účet platební bilance skončil v roce 2008 schodkem ve výši 113,9 mld. Kč. Výše schodku běžného účtu platební bilance v roce 2008 vztahená k HDP činila 3,1 %. Přebytek obchodní bilance se zbožím se v meziročním srovnání snížil v důsledku poklesu poptávky ze zemí nejvýznamnějších obchodních partnerů a vlivem růstu cen minerálních

paliv. Aktivum bilance služeb meziročně výrazně vzrostlo v důsledku rostoucí zahraniční poptávky po ostatních službách, u kterých skončila obchodní bilance téměř vyrovnaná (zatímco v předchozích letech byla deficitní). Nárůst vývozu byl patrný u služeb výpočetní techniky a služeb poradenství v podnikání a řízení. Aktivní saldo ze zahraničního cestovního ruchu se snížilo vlivem mírného poklesu příjmů při růstu výdajů českých občanů na cesty a pobyt v zahraničí.

Graf 2: Běžný účet platební bilance

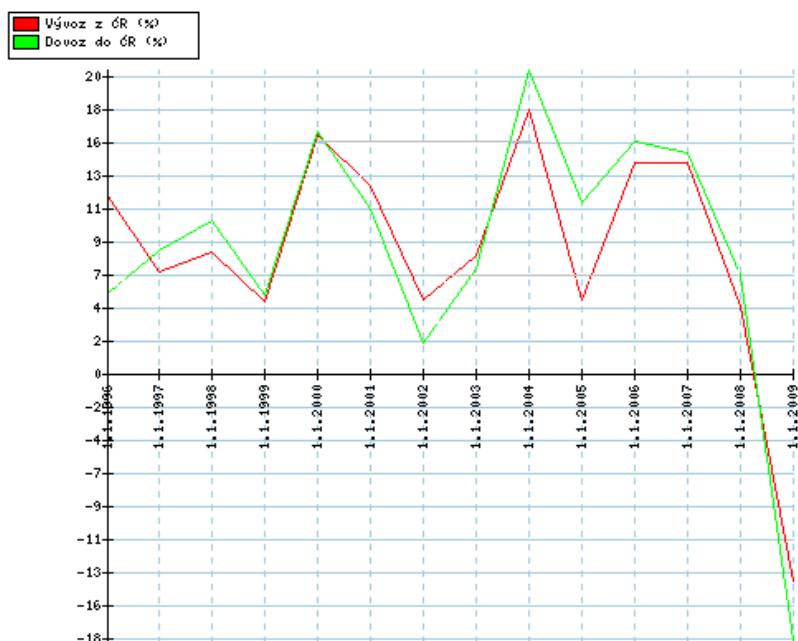
Zdroj: ČNB. Zpráva o vývoji platební bilance, 2008.

Tabulka 3: Meziroční procentní změny celkového dovozu a vývozu

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Vývoz z ČR	17,9	5,0	14,3	14,3	4,6	-14,1
Dovoz do ČR	20,7	11,6	15,8	15,0	6,7	-18,1

Zdroj: ČSÚ. Makroekonomické údaje.

Graf 3: Roční změny dovozu a vývozu ČR

Zdroj: FINANCE [online], 2010.

2.2 Ekonomický vývoj Slovenska

Slovensko je parlamentní demokratická republika s jednokomorovým parlamentem – Národní radou. V zatím posledních parlamentních volbách v červnu 2006 získala nejvíce hlasů strana SMER – sociálna demokracia (29%). Utvořila koalici se SNS a ĽS-HZDS.

Slovenská republika by se dala považovat za ekonomického tygra střední Evropy. S příchodem roku 2004 se Slovensko začalo vzpamatovávat ze špatné hospodářské situace, kdy nezaměstnanost dosahovala 17 %, inflace byla více než 8 % a deficit rozpočtu dosahoval 5,3 % HDP. Začalo období reform, které se týkaly penzijního systému, zdravotnictví i sociálních výdajů. Slovenská vláda zavedla rovnou devatenácti procentní daň. Předpovědi analytiků se vyplnily a reformy opravdu přinesly to, co se od nich očekávalo, tedy:

- největší hospodářský růst od roku 1998,
- nejnižší nezaměstnanost od roku 1998,
- deficit státního rozpočtu nejnižší za poslední čtyři roky,

- růst průmyslu i reálných mezd.
- Slovensko se přiblížilo k zavedení eura nejvíce ze zemí Visegrádské čtyřky.

Ekonomika Slovenska měla před sebou několik let bez vážnějších ekonomických hrozeb. Na rozdíl od České republiky nemusela vláda nadále řešit problémy s reformou zdravotnictví a penzijního systému. Na rozdíl od Maďarska jejich měnu neohrožovala devalvace a rostoucí deficity státního rozpočtu. Také je neohrožovala téměř 20% nezaměstnanost, jako tomu bylo v Polsku.

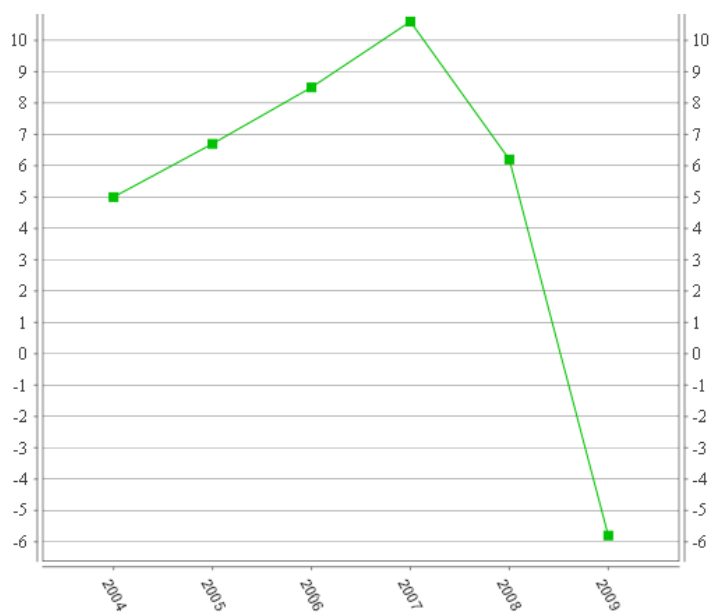
2.2.1 Ekonomický růst

Ekonomický růst vyjádřený pomocí ukazatele hrubý domácí produkt byl v roce 2004 na úrovni 5 % a tento rok se tak stal hospodářsky nejúspěšnějším rokem za posledních 8 let. V následujících letech HDP nadále rostlo a svého vrcholu slovenská ekonomika dosáhla v roce 2007, kdy ekonomika rostla závratným tempem 10,6 %.

Tahounem hospodářského růstu byla v roce 2004 především spotřeba domácností a tvorba hrubého kapitálu. Zahraniční obchod se v loňském roce stal naopak faktorem, který hospodářský růst Slovenska o několik desetin procenta snižoval. Při srovnání slovenského hospodářství s ostatními státy Evropské unie bylo Slovensko předstiženo pouze Litvou, Lotyšskem a Estonskem. Hospodářský růst nadále pokračoval vlivem příznivých hospodářských faktorů, kterými byly relativně nízké přímé daně, nízké úrokové sazby, příliv zahraničních investic a samozřejmě již zmíněné hospodářské reformy.

V roce 2006 mělo Slovensko druhou nejrychleji rostoucí ekonomiku v Evropské unii. V žebříčku vítězilo Estonsko s 10% růstem. Do vysokého tempa růstu slovenské ekonomiky byla opět promítnuta především vysoká míra investic do hrubého fixního kapitálu (investice do výroby a nových technologií) a silná spotřebitelská aktivita. Slovensko tedy dále stoupalo po ekonomickém evropském žebříčku a téměř se stalo nejrychleji rostoucí evropskou zemí. Rozsáhlé investice uskutečnily automobilky PSA a Kia. Zvýšil se export i průmyslová výroba. To bylo důvodem, proč ekonomický růst vyjádřený pomocí HDP v roce 2007 překročil 10% hranici.

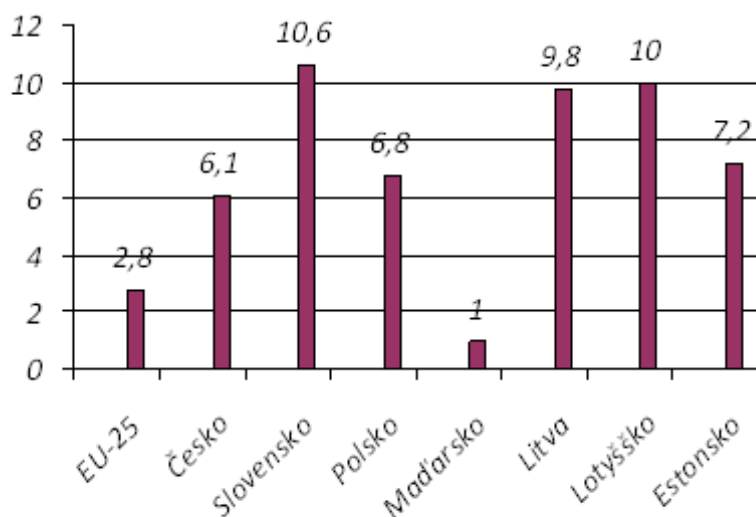
Graf 4: Vývoj růstu HDP Slovenska mezi roky 2004 až 2009

Zdroj: EUROSTAT, 2010.

V roce 2007 byla slovenská ekonomika třetí nejrychleji rostoucí v Evropě. Ve třetím čtvrtletí tohoto roku vzrostla o 9,4 % a předstihlo ji tak jen Lotyšsko a Litva. Následovalo Estonsko a Česko s 6,4 %. Maďarsko skončilo na poslední příčce s 0,9 %, přičemž průměr EU-25 byl 2,9 % (viz graf 5).

Graf 5: Vývoj růstu HDP v roce 2007 u V4 a Pobaltských republik

Zdroj: EUROSTAT, 2010. Vlastní zpracování.

2.2.2 Inflace

V posledních deseti letech patřila inflace mezi nejproblémovější ukazatele slovenského hospodářství. V roce 2003 rostly ceny důsledkem velkých deregulací v průměru o 8,5 %. Od roku 2004 docházelo k postupnému poklesu tempa růstu cen. Stabilizátorem inflace byly v tomto období poměrně vysoké úrokové sazby a dále pak posilující kurz slovenské koruny. V roce 2005 vzrostla cenová úroveň pouze o 2,8 %.

V souvislosti s rychlým hospodářským růstem však začala znovu růst i inflace, jež začala ohrožovat plánované přijetí eura počátkem roku 2009. Způsobila to kombinace ekonomického růstu, snížení nezaměstnanosti a poměrně nízké úrokové sazby slovenské centrální banky. V polovině roku 2008 opravdu došlo k překročení hodnoty maastrichtského kritéria a inflace na Slovensku přesáhla čtyřprocentní hranici.

Ještě počátkem roku 2008 tedy nebylo jasné, zda Slovensko vstoupí do eurozóny. Zatím splňovalo všechna konvergenční kritéria. Veřejný dluh zdaleka nedosahoval povolených 60 % HDP, avšak deficit státního rozpočtu za rok 2007 činil 2,9 % HDP a velmi se tak blížil tříprocentní hranici, která umožňuje přijetí eura. Prozatím bylo splněno i inflační kritérium. Hodnota inflace ve třech zemích s nejnižší inflací v EU v roce 2007 činila 1,3 %, hodnota na Slovensku tedy může dosahovat 1,3 % + 1,5 %, tj. 2,8 %. Problémem však byly sílící inflační tlaky způsobené mj. hospodářským růstem. V druhé polovině roku došlo k probuzení inflační vlny, zejména vlivem zdražení potravin. Průměrná hodnota inflace za rok 2008 měřená harmonizovaným indexem spotřebitelských cen činila 3,9 %. Inflace však rostla i v ostatních zemích eurozóny, takže se konvergenční kritérium zvýšilo na 4 %.

2.2.2 Deficity veřejných rozpočtů a veřejný dluh

V posledních pěti letech je hodnota veřejného dluhu Slovenska jen nepatrně vyšší než v případě ČR. Podíl deficitu, jehož průměrná hodnota od roku 2004 do roku 2008 činí 1,34 % HDP patří k nejnižším mezi sledovanými zeměmi Visegrádské skupiny.

Příčiny počátečního vysokého vykazovaného deficitu souvisely s transformací ekonomiky a podobně jako i v dalších zemích V4 s nedostatečnými strukturálními reformami v oblasti výdajů. Vzhledem k odhadované výši deficitu byl v roce 2004 zahájen proces při nadměrném schodku. Tento rok byl tedy značně reformní, ale taky zásadní pro budoucí vývoj Slovenska. Jak se později ukázalo díky implementaci reforem, jež se projevíly

opozděně, a vyššímu hospodářskému růstu, byl výsledný podíl deficitu nižší, než hodnota maastrichtského kritéria.

V roce 2006 bylo Slovensku Evropskou komisí doporučeno, aby nepolevovalo v úsilí o splnění kritéria, jehož bylo nakonec v roce 2007 dosaženo. Podíl deficitu veřejných rozpočtů na HDP činil 1,9 % a v roce 2008 vzrostl na 2,3 %.

Ke snižování vládního deficitu dochází ve srovnání s vysokým ekonomickým růstem jen velmi pozvolna. Vláda plánovala snížení schodku o půl procenta ročně. Prohloubení deficitu se očekává v roce 2010 v souvislosti s konáním parlamentních voleb a v důsledku hospodářské krize.

Hodnota vládního dluhu Slovenské republiky v poměru k HDP už od roku 2000 trvale klesá. Vládní dluh zdaleka nepřekračuje stanovené kritérium pro stabilitu veřejných rozpočtů a pohybuje se od 41,5 % v roce 2004 do 27,7 % v roce 2008.

2.2.4 Platební bilance

Porovnání údajů za rok 2004 s předcházejícím rokem ukázalo, že po dynamickém růstu zahraničního obchodu Slovenské republiky v prvních měsících roku, začala od června 2004 dynamika růstu zahraničního obchodu postupně klesat. Deficit obchodní bilance dosáhl hodnotu 47,0 mld. Sk, což znamenalo zhoršení oproti stejnému období předcházejícího roku o 22,6 mld. Sk.

Saldo obchodní bilance v roce 2005 bylo pasivní v objemu přes 70 mil. Sk. Nejvyšší pasivní saldo bylo, nejen v tomto roce, ale i v následujících letech, v zahraničním obchodu s Ruskou federací, Čínskou lidovou republikou, Korejskou republikou a Japonskem. Nejvyšší aktivní saldo měla Slovenská republika s Německem, Rakouskem, Holandskem, Polskem a Maďarskem.

V roce 2006 činil deficit obchodní bilance přes 90 mil. Sk. Nárůst dovozu i vývozu ve srovnání s předchozím rokem však vzrostl stejně, a to o 24,3 %, resp. 24,6 %.

Saldo zahraničního obchodu za rok 2007 bylo pasivní v objemu 21,4 mld. Sk a v porovnání s obdobím roku 2006 je výsledek lepší o 53,9 mld. Sk. Z komoditního hlediska výrazněji vzrostl vývoz osobních automobilů, díky vývozu automobilů Peugeot, KIA a Volkswagen, a také televizních přijímačů Samsung a Sony.

Tabulka 4: Saldo obchodní bilance SR (v mld. eur)

	2004	2005	2006	2007	2008
Saldo OB	-47,0	-73,9	-93,1	-21,4	-21,5
Z toho s ČR	-5,3	4,2	9,6	11,3	23,8

Zdroj: Businessinfo, 2010.

Deficit obchodní bilance mezi lety 2006 a 2007 výrazně poklesl, jak je patrné z tabulky 2.2.4. Bilance služeb v tomto období poklesla asi o 6 mld. Sk. Důvodem takového zlepšení celkové platební bilance byl nárůst exportu např. do Francie (o 80% ve srovnání s rokem 2006), do Ruska (o téměř 60%), dále do Portugalska, Indie, Brazílie a dalších států. Nejvýraznější nárůst importu se projevil u Srbska (o 100 %) a dále u asijských států – Vietnam (89 %), Čína (46 %), Korejská republika (41 %).

Slovensko je druhým největším zahraničním obchodním partnerem České republiky. Tvořilo i druhý největší podíl (7,4 % v roce 2008) na celkovém zahraničním obchodu ČR. Vývoz do České republiky vzrostl o 10,3 %.

V dubnu roku 2009 zaznamenala obchodní bilance měsíční přebytek na úrovni 372,4 milionů eur. Podle dostupných časových řad byl největším od vstupu Slovenska do EU. Za tímto výsledkem stojí rychlejší propad dovozu než vývozu, nižší investiční aktivita firem a také propad cen ropy.

Podíl deficitu obchodní bilance na hrubém domácím produktu trvale klesal od roku 2005 až do roku 2008. Zatím nejnižší záporné saldo (-4,6 %) se v následujícím roce 2009 opět navýšilo na -6,5 % HDP.

2.3 Ekonomický vývoj Polska

Polsko vstoupilo mezi státy Evropské unie 1. května 2004, stejně jako ostatní země Visegrádské skupiny. Polská republika je šestou největší zemí Evropské unie, proto hraje ve strukturách EU významnou roli. Má 38 milionů obyvatel a je osmou nejlidnatější zemí Evropy. Polsko je demokratickou parlamentní republikou. Parlament tvoří Sejm se 460

poslanci a Senát se 100 senátory. Největší zastoupení v Sejmu má liberálně-konzervativní strana Občanská platforma, která vyhrála předčasné volby v roce 2007. Polsko je republikou, která v sobě promítá směs parlamentního a prezidentského modelu.

Polsko prožilo od roku 1989 velice dynamický rozvoj. Restrukturalizace hospodářství a příliv zahraničních investic způsobily, že Polsko se stává významnou částí evropského hospodářství. Polsko obdobně jako Česká republika je blízko splnění Maastrichtských kritérií pro přijetí eura, ale na rozdíl od Česka má jasný plán a samotné přijetí je stanoveno na rok 2015. V souvislosti s hospodářskou krizí však roste rozpočtový deficit a vstup do eurozóny může být ohrožen.

2.3.1 Hrubý domácí produkt

Největší ekonomický nárůst po vstupu do Evropské unie byl očekáván v případě kandidátských zemí Polska a České republiky. Vývoj Česka splnil očekávání o růstu produktu (viz kapitola 2.1). Tempo růstu polské ekonomiky bylo v roce 2004 ve výši 5,3 %. Stejně jako u ostatních nových členských států pozitivně působily na růst zejména faktory, jakými jsou příliv přímých zahraničních investic a rostoucí význam podniků pod zahraniční kontrolou, rychlý růst domácích investic a exportu, privatizace a restrukturalizace bank a expanzivní fiskální politika. Došlo však i k pozitivnímu vývoji ukazatele míry nezaměstnanosti.

Tempa růstu HDP u zemí Visegrádské čtyřky se lišila, stejně jako intenzita působení růstových faktorů. Nicméně ke zrychlení růstové výkonnosti po vstupu do EU dochází ve všech středoevropských zemích s přechodnou výjimkou Polska v roce 2005.

Rok 2007 byl úspěšný i pro polskou ekonomiku, která růstem 6,5 % HDP vytvořila nejlepší výsledek za posledních deset let. Polská ekonomika pokračovala v rychlém růstu díky stoupajícím investicím a silné domácí poptávce. Hrubý domácí produkt Polska se ve třetím čtvrtletí meziročně zvýšil o 6,4 %, tedy stejným tempem jako v předchozích třech měsících.

Jedinou zemí středoevropského regionu, které se nedařilo, bylo Maďarsko. V Polsku je ekonomický růst obdobný jako v České republice. A také už jsou pryč doby, kdy země měla 20% nezaměstnanost. Výkon slovenské a polské ekonomiky se od roku 1989 zvýšil zhruba o 50 %.

Hrubý domácí produkt v roce 2009 vzrostl o 1,7 procenta. I když se jedná o zpomalení růstu ve srovnání s rokem 2008, bylo dosaženo lepších výsledků, než očekávali analytici. I když HDP vloni rostl, firmy přesto propouštěly. Míra nezaměstnanosti se v listopadu dostala už na 11,4 %, což je oproti listopadu 2008 nárůst o 2,3 %.

Polsko do doby vypuknutí krize vykazovalo jeden z největších růstů HDP v rámci Evropské unie a těšilo se velké důvěře zahraničních investorů. V posledních pěti letech se roční růst HDP pohyboval okolo 5 %. Podstatné je, že HDP ve velké míře tvoří domácí poptávka. Ve srovnání se Slovenskem nebo Českem je tento fakt v současné době výhodou. Polská ekonomika proto nebude tak výrazně zasažena snížením poptávky v západních zemích.

Díky zlepšování tempa růstu ekonomika začala klesat i míra nezaměstnanosti. Ta dosahovala v roce 2002 neuvěřitelných 20 %, v době přistoupení do EU činila 19 %. Postupně docházelo k poklesu počtu nezaměstnaných. Nejlepší úroveň bylo dosaženo v roce 2008 – 9,5 %. Zvyšování míry zaměstnanosti představuje výrazný potenciál konvergence ekonomické úrovně. Přitom na Slovensku a v Polsku jde především o snižování nezaměstnanosti, zatímco v Maďarsku o zvýšení míry ekonomické aktivity.

Průměrný ukazatel HDP na obyvatele ve standardu kupní síly³ činil u Polska v roce 2004 50,6 %. Bylo to nejméně ze zemí Visegrádské skupiny, jak lze vyčíst z tabulky 2.1.3. Do roku 2008 stále zůstává hodnota ukazatele vyjadřující reálnou konvergenci nízká, poslední v žebříčku sledovaných zemí. A to i přesto, že tempo hospodářského růstu je v průměru vyšší u Polska než u Maďarska.

2.3.2 Inflace

V Polsku, vyznačujícím se vysokou inflací na počátku transformace, došlo v současné dekádě k prudké deflaci. V letech 2001 – 2005 bylo převýšení inflace nad úroveň EU-12 již pouze mírné, v roce 2005 klesla inflace na úroveň eurozóny a v posledních měsících dokonce již pod tuto úroveň. Národní banka Polska vydala roku 2005 směrnici, ve které konkretizovala

³ Parita kupní síly (purchasing power parity – PPP) je umělá měnová jednotka, která slouží jako konvertor převádějící národní ceny a běžný směnný kurz do mezinárodně srovnatelné hodnoty.

PPP je kurzový konverzní poměr, který vyrovnává cenovou úroveň dané země s cenovou úrovní země (seskupení zemí) zvolené za srovnávací základ.

EUROSTAT používá obdobně definovaný konverzní poměr PPS (Purchasing Power Standard), který je tvořen na základě průměru cen zemí v Evropské unii.

poslání centrální banky pro nejbližší kalendářní rok a především upřesnila interpretaci inflačního cíle, již dříve zveřejněného v dokumentu Monetary Policy Strategy beyond 2003 (2,5 % \pm 1 p.b.).

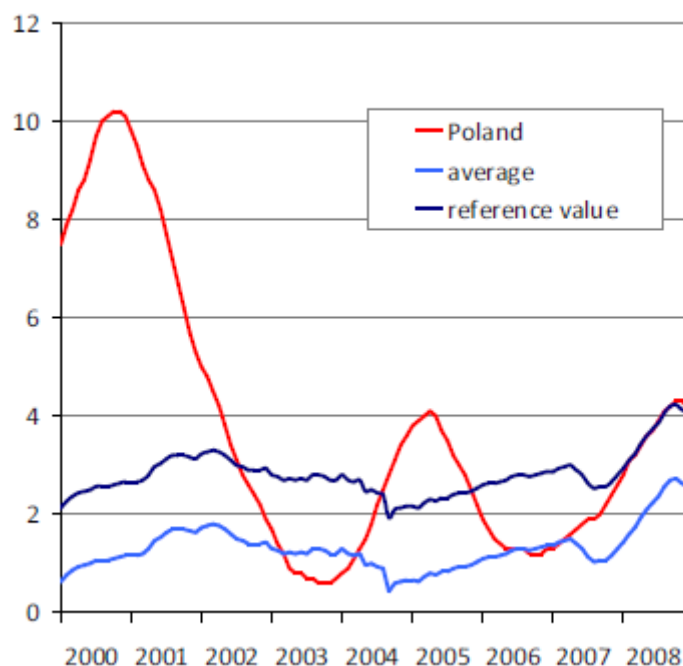
Počátkem roku 2008 rostla polská inflace silným tempem. Tento nárůst byl doprovázen i výrazným růstem mezd. Nárůst mezd je jedním z hlavních zdrojů inflace a trpí jím firmy, které tak reagovaly na odliv Poláků do zahraničí a rostoucí nedostatek pracovních sil na trhu. Tamní centrální banka se rozhodla zasáhnout proti inflačním tlakům dalším zvyšováním úroků. Od dubna loňského roku banka zvýšila úroky již pětkrát, přesto byla inflace nejvyšší za více než tři roky. S růstem inflace nebylo Polsko v regionu střední Evropy samo. V České byla lednová inflace o 7,5 % vyšší než v lednu předchozího roku 2007.

Podle zprávy o konvergenci publikované Evropskou komisí a Evropskou centrální bankou v květnu 2008 udrželo Polsko míru inflace pod referenční hodnotou maastrichtského kritéria. V tomto období byly zeměmi s nejnižší inflací Malta (1,5 %), Nizozemí (1,7 %) a Dánsko (2 %). Průměrná inflace je tedy 1,7 %, což znamená, že referenční hodnota po připočtení rozmezí 1,5 % činí 3,2 %. A právě této hodnoty nabývala inflace v Polsku ve sledovaném období od dubna 2007 do března 2008. Skutečnost, že míra inflace splnila maastrichtské kritérium cenové stability, je velkým pokrokem k stabilizaci cenového růstu, který se konal v posledních několika letech. Polská národní banka implementovala strategii přímého cílování inflace s cílem 2,5 % \pm 1 procentní bod. Polsko se pro cílování inflace rozhodlo od roku 1999, od zavěšeného kurzu pak centrální banka upustila v dubnu 2000, kdy byl zaveden řízený floating.

Graf 3.2.1 ukazuje, jak se vyvíjela inflace v Polsku mezi lety 2000 a 2008 a také vývoj referenční hodnoty, její dodržování či překračování. Nejlepších hodnot dosahovala polská ekonomika v roce 2006, kdy inflace dosáhla pouze 1,3 %.

V prvních čtyřech měsících roku 2009 se inflace meziročně vyšplhala na 4 %. Analytikové očekávali nárůst asi 3,8 %. Vyšší tempo růstu cenové hladiny způsobilo zejména zdražení potravin a ropy. Za celý rok 2009 průměrná míra inflace činila 3,6 %.

Graf 6: Inlace v Polsku měřená HICP⁴ a kritérium cenové stability

Zdroj: Polská národní banka, 2010.

2.3.3 Deficity veřejných rozpočtů a veřejný dluh

Deficity veřejných financí významným způsobem ovlivňují makroekonomickou rovnováhu ve všech srovnávaných zemích. Údaje o vládním deficitu v % HDP publikované Eurostatem v dubnu 2007 se výrazněji změnily v případě Maďarska a Polska. V obou případech k horšímu v důsledku reklasifikace dotovaných penzijních systémů mimo vládní sektor. V případě Slovenska došlo k pozitivním změnám v důsledku změny metodologie zaznamenávání daní a sociálních příspěvků v systému národních účtů.

Od roku 2005 se daří Polsku udržet deficit veřejných financí pod hranicí 3 % HDP. V předchozích čtyřech letech se hodnota tohoto ukazatele pohybovala od 4,5 do 5,7 %. Evropská komise proto zahájila v roce 2004 proceduru nadměrného schodku - do roku 2007 měl deficit dosahovat maximálně 3 % HDP.

Vládní dluh Polska se pohybuje mezi 45 a 48 % HDP. Je to asi o 15 p.b. více než v případě České republiky.

⁴ Harmonizovaný index spotřebitelských cen

Tabulka 5: Saldo a dluh vládního sektoru Polska (v % HDP)

	2004	2005	2006	2007	2008
Saldo veřejných financí	-5,7	-4,3	-3,8	-2,0	-2,5
Dluh vládního sektoru	45,7	47,1	47,6	45,2	44,4

Zdroj: Ministerstvo financí ČR, 2010.

2.3.4. Platební bilance

Makroekonomická rovnováha nových členských zemí EU ze střední Evropy posuzovaná podle výkonové bilance⁵ (viz tabulka 2.3.4) ukazuje, že problém záporné mezery mezi domácí poptávkou a domácí nabídkou byl problémem většiny zemí. Průměrná velikost mezery mezi užitím a tvorbou HDP za období 2001–2005 dosáhla u Polska střední míru nerovnováhy – 2,4 % HDP.

V roce 2006 se obchodní bilance dostává do přebytku nejen v ČR, ale i v Maďarsku a schodek je relativně nízký i v Polsku. To ukazuje, že základním zdrojem vnější rovnováhy přestává být obchodní bilance a stává se jím bilance výnosů.

Běžný účet platební bilance dosahuje v Polsku dlouhodobě záporného salda. V roce 2008 byl tento rozdíl 5,4 % HDP. Export i import každoročně roste, největší nárůst byl zaznamenán v roce 2006 (19,8 a 21 %).

⁵ Bilance vývozů a dovozů zboží a služeb se rovná rozdílu mezi domácí poptávkou a domácí nabídkou. Jde o výkonovou či primární bilanci na běžném účtu platební bilance, která do značné míry předurčuje saldo běžného účtu. Pramen: ECFIN (2007), s. 72–73.

Tabulka 6: Bilance vývozu a dovozu zboží a služeb (v % HDP), běžné ceny

	Česko	Maďarsko	Polsko	Slovensko
2000	-3,0	-3,6	-6,4	-2,5
2001	-2,5	-1,2	-3,7	-8,1
2002	-2,1	-2,0	-3,4	-7,2
2003	-2,3	-3,9	-2,6	-1,9
2004	-0,6	-3,2	-2,0	-2,7
2005	1,9	-1,4	-0,3	-5,1
2006	1,8	0,9	-0,7	-4,6
2000-2003	-2,5	-2,7	-4,0	-4,9
2004-2006	1,0	-1,2	-1,0	-4,1

Zdroj: Ministerstvo financí ČR, 2010.

2.4 Ekonomický vývoj Maďarska

Ekonomika Maďarska patří k méně rostoucím, ale relativně silným středoevropským ekonomikám. V současné době se nachází v období hluboké hospodářské recese. Zákonnodárná moc je svěřena jednokomorovému parlamentu, Národnímu shromáždění, které má 386 poslanců, volených každé čtyři roky. Poslední volby do Národního shromáždění se konaly v dubnu 2006. Vítěznou stranou se stala levicová Maďarská socialistická strana. Ta však ztratila důvěru občanů kvůli špatné hospodářské situaci země. Ta se ještě zhoršila s dopadem hospodářské krize. V současné době má Maďarsko úřednickou vládu, od níž se očekává, že povede zemi až do termínu řádných voleb na jaře 2010.

V první dekádě 21. století vykazovalo Maďarsko silný růst a ekonomika země byla v průměru Evropské unie. Tento růst se v roce 2006 zastavil. V roce 2004 mělo Maďarsko nejvyšší nezaměstnanost ze zemí Visegrádské skupiny – 5,9 %.

2.4.1 Hrubý domácí produkt

Po vstupu do EU rostly země Visegrádské skupiny tempem, který převyšoval evropský průměr, s výjimkou Maďarska.

V roce 2007, kdy všechny ostatní postsocialistické ekonomiky v rámci Evropské unie vykazovaly vysoké tempo růstu, se maďarský HDP zvýšil jen o slabých 1,3 %. Po vypuknutí krize v USA bylo Maďarsko prakticky první evropskou zemí, kterou naplno a velmi silně postihly její globální důsledky. V roce 2008 se Maďarsko kvůli svým vysokým dluhům a prudkému oslabení forintu po náhlém odlivu zahraničních investic odstartovaném finanční krizí dostalo do vážného nebezpečí, že nebude schopno dostát svým závazkům, a muselo žádat o finanční pomoc Mezinárodní měnový fond, Evropskou unii a Evropskou centrální banku.

Přestože v roce 2007 došlo k oživení v maďarském hospodářství, finanční krize a zpomalující západní ekonomiky budou mít výrazný dopad na ekonomický růst v dalších čtvrtletích. Tak jako česká ekonomika je i maďarská velmi otevřenou ekonomikou, což znamená, že export se podílí významně na hospodářském růstu.

V roce 2008 Maďarsko vykázalo nejnižší růst za posledních 14 let o pouhých 1,1 %, přesto inflace neklesala tak rychle, jak se čekalo - z rekordních meziročních 9 % v březnu na 7,4 % v prosinci.

2.4.2 Inflace

V posledních letech trápí Maďarsko nejen vysoké deficity, ale také slabý hospodářský růst a vysoká inflace - vinu lze také dávat uvolněné vládní politice v letech 2002 - 2006. V roce 2006 byla vláda nucena snižovat schodek státních financí, který byl nejvyšší v celé EU, zvýšila ovšem daňovou zátěž, zvedla administrativní a jiné poplatky a snížila počet pracovních míst ve veřejném sektoru. Zvýšení poplatků se promítlo do inflace, centrální banka proto opět zvýšila sazby, které tlumily investice a spotřebu.

Míra inflace v letech 2005 a 2006 převyšovala 3 %. V roce 2008 však dosáhla 8 % v souvislosti se zmíněnou vládní reformou. V dalších letech dochází k postupnému poklesu.

2.4.3 Deficity veřejných rozpočtů a veřejný dluh

V posledních letech se Maďarsku úspěšně dařilo vysoké deficity snižovat, například ještě v roce 2006 byl schodek státního rozpočtu na úrovni 9,3 % HDP. Pravdou je, že Maďarsko má nejvyšší potřebu zahraničního financování svých deficitů ze čtyř středoevropských zemí - Česka, Polska, Maďarska a Slovenska. Schodek běžného účtu platební bilance v těchto zemích nedosahuje takové výše jako v Maďarsku a deficit veřejných financí je taktéž podstatně nižší.

V roce 2006 dosáhl deficit státního rozpočtu rekordních 9,3 % HDP. Vládní reforma nesnížila státní výdaje, ale zvýšila příjmovou stránku pomocí zvýšení daní a administrativních a jiných poplatků, což se navíc promítlo do inflace a oblíbenost vlády u veřejnosti podstatně klesla.

Přestože vláda očekávala snížení schodku veřejných financí v roce 2008 na 3,8 % HDP z 5,0 % HDP v předchozím roce, v dalších letech se očekává opětovný růst deficitu právě kvůli volbám a zhoršující se ekonomické situaci.

V poměrném přepočtu udržely všechny země střední Evropy (s výjimkou Maďarska) svůj veřejný dluh pod 60 % k HDP. Veřejný dluh Maďarska za rok 2008 dosáhl úrovně 73 % HDP, což je asi 3 p.b. nad průměrem eurozóny.

2.4.4 Platební bilance

Značná makroekonomická nerovnováha začíná být vážným problémem Maďarska. Deficit je v posledních letech převážně kryt přílivem zahraničních portfoliových investic do maďarských vládních cenných papírů. Ty však na rozdíl od přímých zahraničních investic zvyšují zahraniční dluh⁶. Maďarsko má nejvyšší zahraniční dluh ze skupiny středoevropských zemí. Zvýšil se z 56 % HDP v roce 2002 na téměř 90 % HDP v roce 2006.

Nejnižší zahraniční zadluženost má Česká republika (pod 40 % HDP). V ČR je stále rozhodujícím zdrojem financování deficitu příliv přímých zahraničních investic, který

⁶ Zahraniční dluh jako stavová veličina odráží dlouhodobý vývoj vnější nerovnováhy. Změny vnějšího dluhu závisí na tom, jak je schodek běžného účtu financován (dluhové a nedluhové financování).

nezvyšuje zahraniční dluh. Výše zahraniční zadluženosti i její struktura je významná, protože dluhová služba odčerpává zdroje, které by bylo možné využít v domácí ekonomice.

Deficit maďarského běžného účtu platební bilance činil v roce 2008 6,0 % HDP. Pro stabilizaci situace požádala maďarská vláda o pomoc MMF. Ačkoliv insolventnost státu byla touto pomocí odvrácena, ekonomika se propadla do recese. Nadále rychlým tempem stoupá také nezaměstnanost (ze 7,8 % v roce 2008 na 9 % v roce 2009).

2.5 Shrnutí hospodářského vývoje

Po přistoupení Česka, Slovenska, Polska a Maďarska k Evropské unii se těmto státům otevřel evropský trh, zvýšil se objem zahraničního obchodu a státy začaly usilovat o vstup do eurozóny. Jejich fiskální i monetární politika měla za cíl splnit stanovená konvergenční kritéria. Toto se zatím podařilo dosáhnout pouze Slovensku díky jejich razantním politicko-ekonomickým reformám. Největším problémem České republiky na její cestě k euru jsou nadměrné deficity veřejných rozpočtů a částečně také dodržování kritéria inflace. V podobné situaci se nachází i Polsko. Maďarsko je v současnosti nejvíce zasaženo hospodářskou krizí. Vykazuje nízký hospodářský růst, vysokou inflaci i nezaměstnanost. Maďarské zadlužení veřejného sektoru se stalo pro ekonomiku neúnosným.

3. Hospodářská krize a její dopady na ekonomiku v zemích Visegrádské skupiny

Pro tržní ekonomiky jsou příznačné změny a výkyvy v meziročních tempech růstu hrubého domácího produktu a jejich cykličnost. To, čím vyniká současná ekonomická recese je však její teritoriální rozsah, hloubka a rychlost poklesu. Krize se velmi rychle rozšířila z USA na západ do asijského ekonomického prostoru a stejně tak na východ do Evropy. Nedotčeny nezůstaly ani státy jižní Ameriky a Afriky. Proto se tato krize považuje za globální.

3.1 Příčiny vzniku současné hospodářské krize

Dnešní krize má svůj původ ve Spojených státech amerických. Jednou ze zřejmých příčin současné krize je odtržení reálné ekonomiky od její finanční stránky. K tomuto nepoměru došlo díky rychlému globálnímu růstu HDP a současnému růstu množství peněz v ekonomice od roku 2000. S touto hypotézou souhlasili i vládní představitelé zemí náležejících do skupiny G-20, kteří na summitu konaném 5. listopadu 2008 ve Washingtonu zdůvodnili vznik hospodářské krize.

Za jeden z důvodů považují nedostatečnou koordinaci makroekonomických politik a nedostatečné strukturální reformy. Měnové politiky států vedly k nadměrné likviditě a nebyly dostatečně pod dohledem centrálních bank.

Druhým problémem bylo zhroucení trhu s nemovitostmi v USA v roce 2007. Mezi roky 1998 až 2006 došlo v Americe i ve světě k nevídanému nárůstu cen nemovitostí a to samozřejmě podnítilo masivní výstavbu nových domů. Následoval přebytek na trhu, který začal stlačovat ceny zpátky dolů. Americké finanční ústavy, které půjčovaly mj. na nákup nemovitostí prostřednictvím hypoték, nezkoumaly podrobněji, zda budou zákazníci schopni svým závazkům dostát. Rostl tedy počet klientů dlužících bankám a zároveň banky, které dlužily vlastníkům hypotečních zástavních listů. Klienti hromadně nebyli schopni hypotéky splácet a objevila se velká nedůvěra ve finanční stabilitu.

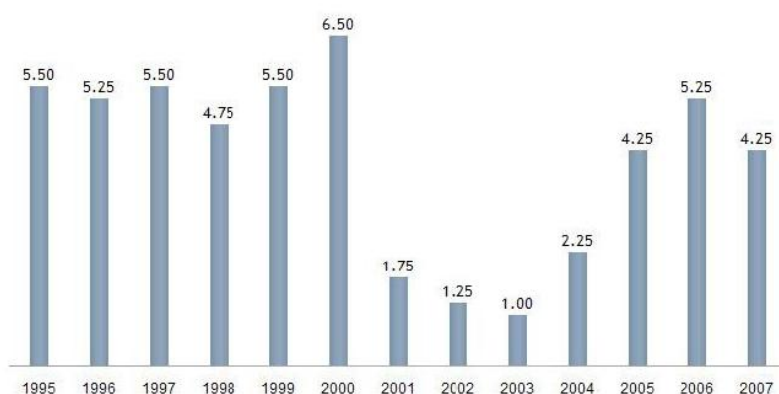
Americká centrální banka (FED) byla kvůli silícím inflačním tlakům nucena zvednout úrokové sazby (viz graf č. 7), což vedlo ke zvýšení úrokových sazeb hypoték a výše splátek klientů. Méně bonitní dlužníci následně přestali splácet hypoteční úvěry. Převodovým

mechanismem šíření ztrát a nejistoty se stala tzv. sekuritizace aktiv⁷. Je to proces, ve kterém je ze souboru nelikvidních aktiv (např. úvěrů, hypoték) vytvořen obchodovatelný cenný papír. Místní banky, které hypotéky poskytují, je mohou prodávat na tzv. sekundárním trhu institucím Fannie Mae a Freddie Mac⁸. Tyto instituce hypotéky váží dohromady a vytvářejí z nich dluhopisy zvané MBS (mortgage-based securities). Obecnou výhodou těchto cenných papírů je diverzifikace rizika, protože jsou založeny na realitních trzích ze všech koutů USA. Předpokládalo se, že jsou chráněny proti nenadálému poklesu jednoho či více regionů.

Tato aktiva se přenesla do celého světa k investorům napříč subjekty finančního sektoru. Vlivem poklesu kvality úvěrového portfolia a přecenění rizika však následně hodnota cenných papírů s vazbou na problematická aktiva dramaticky poklesla.

Mezi bankami se začala šířit vzájemná nedůvěra, přestávaly si věřit a půjčovat. Došlo k tzv. krizi likvidity v mezibankovním sektoru. Mezi finančními institucemi docházelo k bloádě vzájemného poskytování úvěrů. To, co bylo původně jen krizí finančního trhu, se postupem času stalo krizí celé ekonomiky Spojených států amerických. Na poptávce po dováženém zboží se projevil pokles spojený se spotřebou amerických domácností. V zemích, které jsou hlavními obchodními partnery USA, tak došlo k problémům v exportních odvětvích. Díky tomu nemají problémy pouze americké subjekty, ale i subjekty fungující téměř kdekoli na světě.

Graf 7: Základní úroková sazba FEDu (%)

Zdroj: U.S. Federal Reserve, 2010.

⁷ Proces sekuritizace spočívá v shromáždění aktiv s podobnou charakteristikou (hypotéky, leasing, spotřebitelské půjčky) a vytvoření cenného papíru.

⁸ Federální národní hypoteční asociace a Federální společnost pro hypoteční půjčky – napůl veřejné a napůl soukromé instituce, jejich postavení není jednoznačné, mají mnoho daňových a regulačních výjimek.

3.2 Krize z historického hlediska

Jak jsem již zmínila výše, hospodářský vývoj každé tržní ekonomiky probíhá v cyklech. Období hospodářské expanze je střídáno recesí. Časový odstup mezi jednotlivými cykly není pravidelný a střídá se v intervalu 8 - 12 let.

Avšak žádný jiný pokles ekonomiky nebyl tak zásadní jako současná recese. Ačkoliv v minulých dekádách svět zaznamenal velký počet krizí, téměř každá z nich poznamenala národní hospodářství bez globálního významu. Pokud chceme najít pokles ekonomiky v podobném rozsahu, můžeme se zaměřit na krizi v třicátých letech, označovanou jako Velká hospodářská krize. Posledních několik let bývá srovnávána se současnou globální krizí a slouží jako referenční bod pro posouzení aktuální světové recese. Je samozřejmostí, že každé historické srovnání by mělo být hodnoceno s opatrností. Existují podstatné rozdíly mezi dřívějšími strukturami ekonomik, stupni globalizace, vyspělostí technologií, institucemi, ekonomickým myšlením a politikou.

3.2.1 Velká hospodářská krize

Velká hospodářská krize probíhala mezi dvěma světovými válkami a své kořeny měla v USA. Zatímco evropské ekonomiky byly vyčerpané válkou, americké hospodářství zůstalo téměř nepoškozeno. Velké množství Američanů si mohlo dovolit kupovat akcie na finančních trzích. Ceny akcií extrémně rostly až do 24. října 1929, který je označován jako „černý čtvrtek“. Tehdy došlo ke krachu na Newyorské burze cenných papírů. Ceny nadhodnocených akcií se propadly o desítky procent a jejich pád trval další tři roky. Začaly krachovat americké banky, hrubý národní produkt USA klesl zhruba o třetinu a nezaměstnanost vzrostla na 25 %.

Tehdejší americký prezident Franklin Delano Roosevelt vytáhl do boje proti Velké hospodářské krizi se souborem programů New Deal. Součástí programů bylo stanovení mezd a cen, pozastavení platnosti antimonopolních zákonů, zvýšení daní, rozšíření veřejných prací, federální sociální programy. Jednalo se tedy o zásahy do volného pohybu mezd a cen, a tím byly blokovány snahy ekonomiky o realokaci zdrojů v souladu se spotřebitelskou poptávkou a znovunalezení udržitelné cenové úrovně.

Krize, která vypukla v USA, se rychle rozšířila do celého světa. Velmi silně zasáhla Německo, kde nezaměstnanost dosáhla hrozivých 45 % a průmyslová výroba poklesla o polovinu. Ovšem v souvislosti s nástupem fašismu a přípravou na druhou světovou válku se Německo už za tři roky dostalo na předkrizovou úroveň.

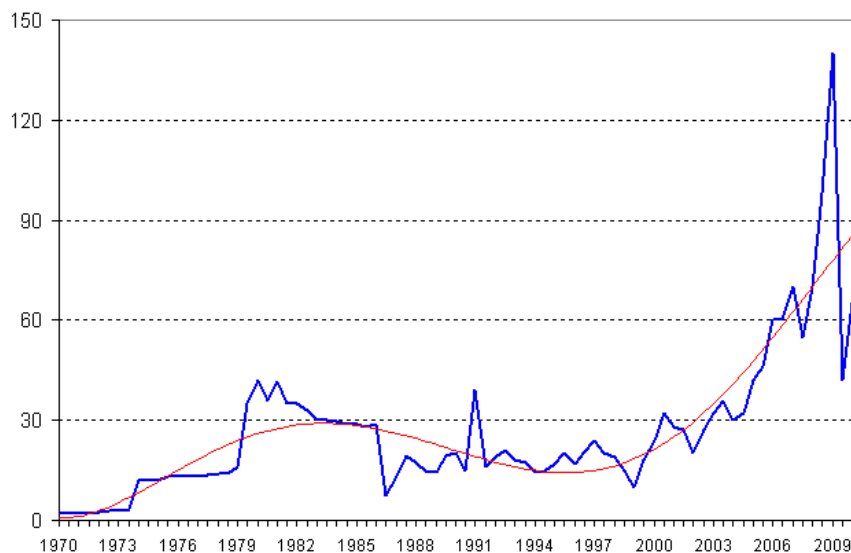
Československo bylo jednou z nejvíce zasažených zemí. Jedním z důvodů byla závislost země na mezinárodním obchodu, který se v průběhu recese značně propadl.

3.2.2 Krize v 70. letech

Jedním z hlavních příčin této krize jsou dva ropné šoky, které v tomto období proběhly. V průběhu 70. let docházelo k vysokému ekonomickému růstu v Evropě, USA i Japonsku. Rostla poptávka po zdrojích, tedy i po ropě. V roce 1973 uvalila OPEC⁹ embargo na ropu dováženou na Západ. V té době vypukla arabsko-izraelská válka, ve které získával Izrael převahu. A protože byl podporován zejména ze strany USA, uvalily země organizace OPEC bojkot na export ropy. Cena ropy se zvedla mezi lety 1973 a 1974 ze 3 dolarů za barel na 13 dolarů. Rostly i ceny dalších surovin, klesala průmyslová výroba a země západní Evropy a USA se ocitly v hluboké recesi. Většina vyspělých ekonomik sklouzla do stagflace, což je stav ekonomiky, kdy ceny rostou, ale tempo ekonomického růstu se snižuje.

V roce 1979 zasáhl svět druhý ropný šok. V Íránu se odehrál státní převrat a to způsobilo další nejistotu na trhu s ropou. Cena se zvedla nejvíce v historii, a to na 40 dolarů za barel. Tato krize byla mírnější než krize v 30. letech. Postiženy byly hlavně odvětví a země nejvíce závislé na ropě.

Graf 8: Cena ropy na světových trzích (USD/barel) v období let 1970 - 2009

Zdroj: Euroekonom, 2010.

⁹ OPEC – Organizace zemí vyvážejících ropu. Je mezinárodní organizací, založenou roku 1960. Jejími členy je 13 států, které tvoří polovinu světových producentů ropy. Jejím cílem je koordinace hospodářské a cenové politiky členských států.

3.2.3 Krize v 90. letech

V letech 1992 - 1993 došlo ke krizi evropského měnového systému, ta byla následována mexickou krizí v letech 1994 - 1995 a zejména pak krizí v jihovýchodní Asii v letech 1997 - 1998. Minikrize, která Česko zasáhla na jaře 1997, vzbudila ve světě jen malou pozornost. Vedla však ke změně kurzového režimu, k přechodu od fixního kurzu k řízenému floatingu. V druhé polovině 90. let došlo ke krachu řady bank a následně i prodeji tuzemských bank zahraničním vlastníkům. V rámci privatizace se stát zaručil za špatné úvěry a v řadě případů je i od bank převzal. Podle odborných odhadů sanace bank stály přibližně 500 mld. Kč.

Asijská finanční krize zasáhla v roce 1997 v podstatě všechny země jihovýchodní Asie. Za počátek krize lze považovat den 14. května 1997, kdy thajská centrální banka utratila několik miliard dolarů na podporu kursu své měny – bahtu. 2. července bylo Thajsko donuceno devalvovat měnu o 20 %. V červenci zaznamenal spekulativní útok i malajský ringit a také filipínská a indonéská vláda byly donuceny devalvovat své měny. Ekonomickým zdůvodněním pro spekulativní útoky byla nerovnováha obchodní a platební bilance.

Pro asijské státy byly v té době typické velmi hluboké schodky mezinárodních kapitálových účtů. V předkrizovém období směřovala do jihovýchodní Asie polovina všech mezinárodních investic. Ekonomiky tak byly závislé na mezinárodních kapitálových tocích. Problémy byly tedy způsobeny kombinací různých faktorů, a to závislostí na přísunu zahraničního kapitálu, měnovými režimy s pevným kursem ohraničeným pevnými koridory, a obrovskou kreditní expanzí.

Krize se dále prohloubila reakcí vlád, které se držely instrukcí Mezinárodního měnového fondu. MMF požadoval po státech, aby snížily státní výdaje, zvýšily daně a zvýšily úrokové sazby s cílem posílit jejich měny. V tomto případě instituce jako Světová banka a MMF selhaly a to se projevilo na poklesu jejich prestiže.

Krize přinesla řadu poučení nejen pro asijské ekonomiky, např.:

- nejbezpečnější je volně plovoucí měnový režim,
- v období krize by se měly úrokové sazby snižovat a ne naopak zvyšovat,
- ekonomika by neměla být příliš závislá na úvěrech.

Výše zmíněné krize nejsou zdaleka jediné, které zasáhly světovou ekonomiku. Tyto však byly těmi nejvíce významnými. Při porovnání Velké hospodářské krize a současné globální krize se můžeme poučit z řady politických a ekonomických opatření. Patří mezi ně udržování:

- stability finančního systému,
- agregátní poptávky (vyhnutí se deflaci),
- mezinárodního obchodu (ochrana před protekcionismem),
- mezinárodních financí (vyhnutí se restrikcím kapitálových účtů),
- internacionalismu (ochrana před nacionalismem).

Mezinárodní spolupráce je posilována současnou krizí a státy společně hledají východiska. Důležité je, že Evropská unie poskytuje pomoc prostřednictvím společného trhu, své jednotné měny, institucionalizovaného ekonomického systému a sociální a politické spolupráce. Nejen v rámci EU zůstal volný pohyb zboží a služeb, kapitálu a pracovní síly neomezen. To je dalším důkazem, že Evropa dokáže dnešní hospodářskou krizi zvládnout lépe než v 30. letech.

3.3 Důsledky ekonomické krize

Důsledky krize, která zasáhla celý svět jsou bezpochyby širokým tématem. Odhady ekonomů na celkový vliv krize se stále vyvíjejí a dopad krize na stav ekonomiky ještě nemusí být konečný. Postižení jsou obyvatelé mnoha států, kteří kvůli krachujícím bankám přišli o své úspory. Všichni lidé se obávají možné ztráty zaměstnání a s tím souvisí jejich klesající poptávka. Toto negativně ovlivňuje prosperitu podniků, které mají už tak ztížené podmínky na trhu horší dostupností úvěrů.

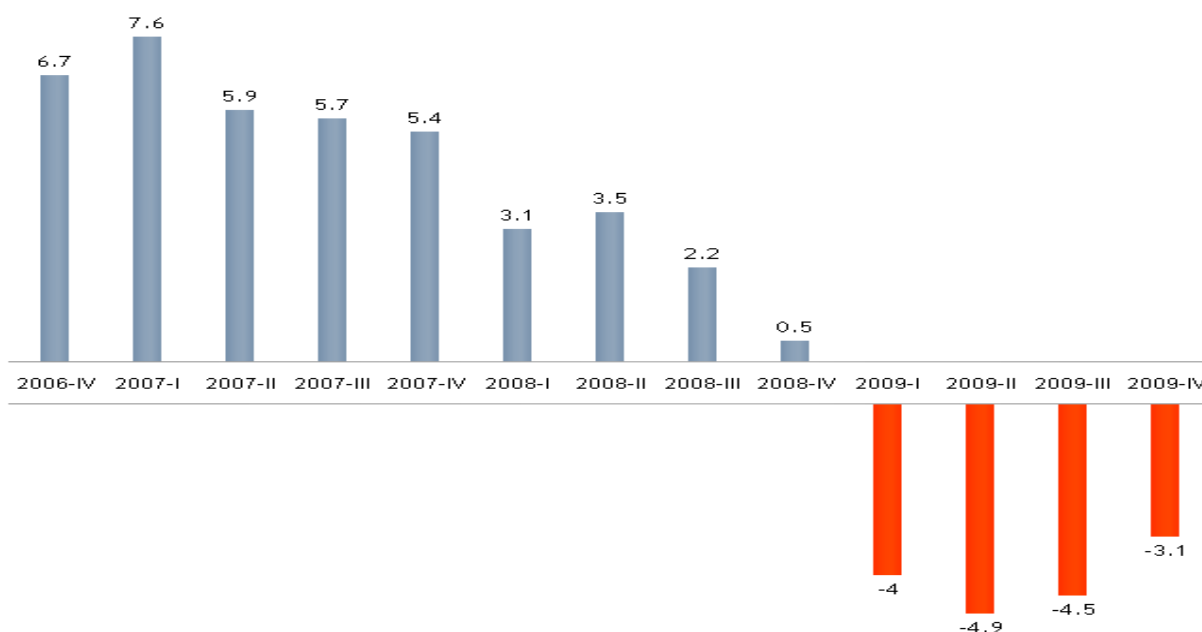
Krize finančního trhu dopadla i na reálné hospodářství. Zvýšily se náklady na financování, propadly se kurzy akcií, exportní trhy a došlo k jevu nazývanému "credit crunch", tedy snížená úvěrová schopnost bank. Má několik stupňů – od přísnění úvěrových podmínek až k úplnému blokování úvěrů. Navenek se credit crunch projevuje zhoršenou dostupností úvěrů i pro tradiční bankovní klienty a partnerské bankovní domy. Banky žádají vyšší rizikové prémie a zesilují svou averzi k riziku.

V období ekonomických krizí se snižuje mezinárodní obchod. Je to způsobeno upřednostňováním domácí produkce před dovozem. Tato protekcionistická opatření však krizi ještě prohlubují. Proto se představitelé zemí G-20 počátkem dubna 2009 dohodli na summitu v Londýně na zrušení obchodních bariér jako jedné z priorit boje s hospodářskou krizí.

3.3.1 Dopad krize na Českou republiku

Česká republika se vyvíjí pod vlivem světové hospodářské krize. Rychlost jejího oživení bude záviset vzhledem k její velikosti a otevřenosti na vývoji vnějšího prostředí. Česká ekonomika se dostala do období recese v posledním čtvrtletí roku 2008. Výkon ekonomiky se propadl o více než 5 %, v druhém čtvrtletí se již pokles ekonomiky zastavil. Začal se projevovat vliv stimulačních opatření vlády ČR a zastavení propadu zahraničních ekonomik, zejména našich obchodních partnerů. Ekonomika by měla opět začít růst v roce 2010, avšak stále za nadprůměrné nezaměstnanosti a s podprůměrným využitím výrobních kapacit.

Graf 9: Meziroční růst reálného HDP v ČR (%)

Zdroj: Euroekonom, 2010.

Nízká míra inflace (asi 1,4 %) by měla přispět ke zvýšené spotřebě domácností, naopak růst nezaměstnanosti a stabilizační opatření vlády budou působit opačným směrem.

Deficit státního rozpočtu dosáhl v roce 2009 192,2 mld. Kč a je to historicky nejvyšší schodek od roku 1993. Deficit byl výrazně ovlivněn neplněním příjmů. Příjmy dosáhly pouze 86,1 % částky, která byla vybrána v roce 2008. Výdaje vzrostly meziročně o 7,7 %. Největší úbytek ve vybraných daních byl u daně z příjmů právnických osob, která meziročně poklesla o 34,5 %. Příjmy z daní z příjmů fyzických osob klesly o necelých 10 % ve srovnání s rokem 2008. Na dani z přidané hodnoty stát vybral 176,8 miliardy korun, tj. 91,1 % loňské částky. Zde se negativně projevil především pokles spotřeby domácností.

Deficit veřejných financí za rok 2009 dosáhl 5,93 % HDP. Je to sice nižší číslo, než činil předpoklad (6,6 %), ale Česká republika se tak dostala téměř na dvojnásobek úrovně stanovené maastrichtskými kritérii, podle nichž by výše deficitu neměla překročit 3 % HDP. Dluh sektoru vládních institucí vzrostl na 35,35 % HDP, v roce 2008 činil necelých 30 %. Na základě platného střednědobého výhledu nedojde ke snížení deficitu sektoru vlády pod 3% maastrichtskou hranici. Česká republika tak bude nucena pokračovat ve fiskální konsolidaci.

Podstatným expanzivním faktorem zůstávají prostředky z fondů EU. Ty výrazným způsobem neovlivňují saldo státního rozpočtu, protože představují současně vládní příjem i výdaj. Působí ale jako dodatečné poptávkotvorné zdroje.

V důsledku krize na světových finančních trzích docházelo ke snižování zahraniční a následně i domácí poptávky. Současně mají firmy problémy s financováním, protože banky v souvislosti s globální finanční krizí výrazně přitvrzují úvěrové standardy a v řadě případů zdražují firmám zdroje. K těmto okolnostem se ještě od poloviny roku 2007 připojilo silné posilování měnového kurzu. Toto posilování se negativně promítlo do konkurenceschopnosti podniků, což dále přispívalo k jejich rostoucí míře platební neschopnosti.

Projevy krize jsou jasně patrné v průmyslovém sektoru. Je zřejmé, že současný vývoj bude mít také dopad na strukturu průmyslové výroby. Největší podíl v rámci indexu průmyslové produkce má zpracovatelský průmysl, který tvoří bezmála 90 % průmyslové produkce. V rámci zpracovatelského průmyslu pak mají největší podíl tři odvětví – výroba potravin, výroba a zpracování kovů a výroba automobilů a autopříslušenství. Krize nejvíce zasáhla výrobu a zpracování kovů. Dochází k omezování výroby hlavních světových producentů oceli (např. Arcelor Mittal), což bude mít nesporně vliv i na české producenty. Ještě vážnější je situace výrobců autopříslušenství, kteří dodávají svoji produkci pro další

evropské automobilky. Jejich odbyt poklesl v souvislosti s evropskou krizí o desetinu a v některých případech i více.

Česká republika byla spolu s Dánskem, Rakouskem a Německem hodnocena jako nejlépe odolávající dopadům krize. Srovnání provedla Konfederace evropského podnikání (Business Europe), která sdružuje 40 národních zaměstnavatelských svazů z 34 evropských zemí. Česká republika získala vysoké hodnocení v exportní výkonnosti (4. místo z 29 zemí). V oblasti veřejných financí se umístila na 10. místě, navzdory současnému zhoršení deficitu státního rozpočtu.

3.3.2 Dopad krize na Slovensko

Slovenská ekonomika byla v posledních letech ve velmi dobré kondici. Za výrazným růstem HDP v období 2001 – 2008 stojí především rozvoj automobilového průmyslu na Slovensku. Při současném poklesu světové poptávky je však pro slovenskou ekonomiku nevýhodné její jednostranné zaměření.

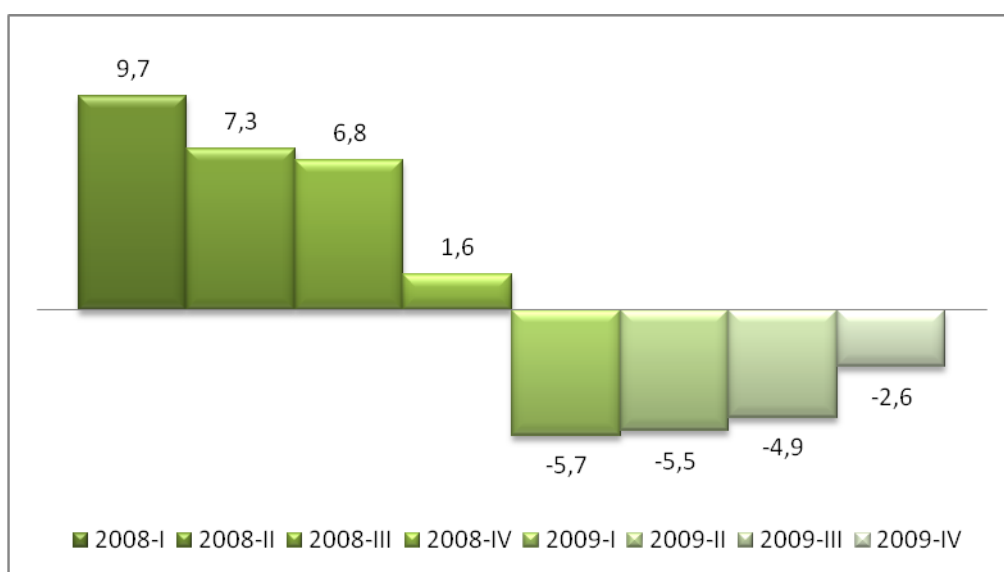
Ekonomika Slovenska v roce 2009 celkově poklesla o 4,7 %. Od počátku roku 2009 se pokles snižoval z 5,7 % HDP v prvním čtvrtletí na 2,7 % HDP v posledním čtvrtletí loňského roku. Pokračující ekonomický růst tak potvrzuje postupné ožívování ekonomické aktivity. Z produkčního hlediska souvisel vývoj HDP v posledním čtvrtletí s poklesem přidané hodnoty zejména v zemědělství, stavebnictví a obchodních službách, přičemž přidaná hodnota v průmyslu stagnovala. Na straně užití HDP byl meziroční pokles ekonomiky ovlivněn poklesem domácí i zahraniční poptávky. V rámci komponent domácí poptávky zaznamenaly pokles všechny jeho složky, kromě konečné spotřeby veřejné správy, přičemž výrazný pokles investic ze začátku roku se zmírnil. Čistý export přispěl kladně k růstu HDP, což souviselo se zmírněním poklesu vývozů a nadále nízkými dovozy.

Postupné obnovení exportní aktivity souviselo i s meziročním nárůstem indexu průmyslové produkce, čemuž přispělo zejména zvýšení dynamiky průmyslové výroby. Naopak nepříznivý vývoj zaznamenala stavební výroba, jejíž meziroční pokles se však v porovnání s předchozím měsícem zmírnil.

Slovenská vláda se rozhodla podpořit ekonomiku a přispívat na nákup nového automobilu. Tzv. šrotovné odstartovala vláda v březnu 2009. V prvním kole stát přispěl motoristům na nákup nového automobilu částkou 1500 eur, pokud prodejci snížili cenu

o dalších 500 eur. Ve druhém kole podpora státu klesla na 1000 eur, zatímco požadovaný příspěvek od obchodníků se zvýšil na 1000 eur. Stát na tento účel vyčlenil celkem 55,3 milionu eur. Z rozdílu vybraného DPH a dotace přibylo do státní kasy přes 18 milionů eur. Šrotovné zavedla ve snaze o podporu poptávky po automobilech i řada dalších evropských zemí – např. Německo, Francie, Kypr, Itálie, Lucembursko, Portugalsko, Rumunsko, Španělsko a Rakousko.

Graf 10: Růst reálného HDP na Slovensku (v %)

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování, 2010.

V roce 2009 na Slovensku poklesla inflace z průměrné hodnoty 4,6 % v roce 2008 na 2 %. Snížily se zejména ceny zboží dlouhodobé spotřeby (auta a elektronika) a současně se zpomalilo tempo růstu cen potravin a energií. Pozvolné zpomalování růstu cen potravin na spotřebitelském trhu tak částečně reagovalo na prohlubující se pokles cen zemědělských produktů. Prohloubil se i pokles cen produktů průmyslové výroby určených jak na domácí trh, tak pro vývoz.

Zaznamenané uvolnění inflačních tlaků a zpomalení, resp. pokles cen byl nevyhnutelným důsledkem oslabené hospodářské aktivity, kterou dokumentuje pokles tržeb, oslabení zahraničně-obchodních aktivit, pokles zaměstnanosti a růst nezaměstnanosti. Míra nezaměstnanosti se zvyšovala po celý rok 2009 a svého vrcholu dosáhla v září, kdy překročila 12% hranici. Průměrná míra nezaměstnanosti za rok 2009 byla 12,5 %.

Deficit veřejných financí na Slovensku dosáhl za rok 2009 vysoké hodnoty 2,791 mld. eur, za rok 2008 činil deficit pouze 703 mld. eur. Jedná se tedy o obrovský 296,6% nárůst. Ve srovnání s předchozím rokem došlo k velkému úbytku ve vybraných daních z příjmů fyzických osob. Vybraná částka dosáhla pouze 76,1 % částky vybrané vloni.

Plán na rok 2010 počítá se schodkem na úrovni 3,746 mld. eur. Navzdory očekávanému nárůstu deficitu státního rozpočtu však vláda deklarovala svou snahu konsolidovat celkový okruh veřejných financí, jehož je státní rozpočet součástí, již v roce 2010. Podle vládního plánu by se měl totiž schodek veřejných financí v letošním roce snížit z loňských zhruba 6,3% hrubého domácího produktu na 5,5% hrubého domácího produktu. Na maastrichtská tři procenta chce vláda deficit stlačit do roku 2012.

V návaznosti na zvyšování deficitu veřejného rozpočtu a pokračující negativní vývoj ekonomiky lze přitom podle Národní banky Slovenska očekávat i nárůst podílu veřejného dluhu na hrubém domácím produktu. Mezi faktory s největším vlivem na vývoj bilance veřejných financí přitom centrální banka řadí úrokové náklady dluhu a výdaje citlivé na dopady stárnutí obyvatelstva.

3.3.3. Dopad krize na Polsko

Světová krize dolehla na všechny trhy v regionu, ale její důsledky se dost zásadně liší v jednotlivých zemích. Dá se očekávat, že finanční krize a celkové zpomalení ekonomik ve světě bude mít relativně mírný dopad na Polsko.

Podle polského programu národních reforem 2008 – 2011 polské hospodářství vykazuje, že se opírá o pevné základy, a tudíž je relativně odolné vůči působení vnější vlivů. Přestože došlo k zpomalení tempa hospodářského růstu v posledním čtvrtletí roku 2008, polská ekonomika nadále rostla 5% tempem. Ke konci roku 2008 činil polský HDP na obyvatele 57,4 % průměrné úrovně v EU-27. V roce 2003 činila hodnota ukazatele 48,9 %. To opět potvrzuje rostoucí konkurenceschopnost polské ekonomiky.

V prvním půlroce 2009 rostla polská ekonomika o 1 %. Pro Polsko to tak bude 14. rok v řadě s růstem hospodářství, zatímco eurozóna a okolní země již několik kvartálů zaznamenávají pokles HDP. Polsko tedy má nejvyšší hospodářský růst v EU za toto období.

Byl podpořen zejména exportem a domácí spotřebou. V posledním čtvrtletí roku 2009 ekonomika vzrostla o 2,8 %.

Důvodem této odolnosti ekonomiky vůči hospodářské krizi je mnohem menší závislost na exportu, než je tomu u ekonomiky české, slovenské i maďarské. Proto Polsko nezaznamenalo příliš výrazný propad u průmyslové výroby. Pozitivní vliv na export mělo i oslabení zlotého v prvním čtvrtletí roku 2009. Dokonce i spotřebitelská poptávka odolává krizi a v červenci 2009 maloobchodní tržby vzrostly meziročně o 5,7 %. Očekává se však, že spotřeba domácností začne klesat s rostoucí nezaměstnaností. Ta dosáhla průměrně za rok 2009 hodnoty 11,9 %.

Faktorem, který pozitivně ovlivňuje urychlení hospodářského růstu, jsou veřejné investice, které jsou financovány do značné míry ze strukturálních fondů EU. Naopak očekávaným rizikem pro hospodářský růst je nejistota restriktivní politiky bank, menší ochota poskytování úvěrů a již zmíněný pokles spotřebitelské poptávky. Stojí také za zmínku, že růst se koná v podmínkách klesající míry inflace (která činila 3,5 % v první polovině roku 2009, tj. nad cílovou úrovní, ale v rámci povolených odchylek).

Snížení tempa hospodářského růstu negativně ovlivnilo i veřejné finance. Zvýšení veřejného deficitu je důsledkem snížení daňových příjmů, větších dotací na fondy sociálního pojištění a vyšších nákladů na zahraniční dluh. Významným faktorem, který přispěl k růstu deficitu bylo snížení daňové zátěže v letech 2008 a 2009. Konečný deficit za rok 2009 byl však nižší, než Polská vláda očekávala. Rozpočtový schodek činil 23,79 miliardy zlotých, tj. 87,5 % plánu. Podle dřívějších odhadů ministerstva financí měl deficit dosáhnout 24 - 25 bilionů zlotých.

V posledních měsících rostly obavy o výši schodku státních financí v roce 2010, který bude vyšší než v minulém roce a dosáhne na 5 % HDP. V letošním roce je cílen schodek na úroveň 4,7 % HDP. Státní dluh tak pravděpodobně zůstane pod 50 % HDP, existovaly ale obavy, že by v příštím roce mohl vzrůst až k 55 % HDP.

3.3.4 Dopad krize na Maďarsko

Maďarské hospodářství se v důsledku nerealizovaných reforem dostalo do složité situace. Do toho zaútočila finanční a ekonomická krize, která Maďarsko postihla velice těžce. Pro stabilizaci situace požádala maďarská vláda o pomoc Mezinárodní měnový fond a

Evropskou unií. Ačkoliv insolventnost státu byla touto pomocí odvrácena, maďarské hospodářství se propadlo do recese.

Země se ocitla v roce 2009 na pokraji státního bankrotu. Zažívá hromadné propouštění, znehodnocuje se maďarský forint (devalvoval od poloviny roku 2008 o neuvěřitelných 39 %), lidé mají problém splácet úvěry a hypotéky. Celkové zadlužení domácností překročilo hranici 350 mld. Kč. Zadluženost státu se vyšplhala na 73 % HDP. Důvodem je neúměrně velký státní dluh, který si Maďarsko vytvořilo během posledních 30 let. Úroky z dluhů odčerpávají 3,5 - 4 % HDP.

Pokles maďarské ekonomiky se ve čtvrtém čtvrtletí 2009 zmírnil na 5,3 %. Odhady vývoje maďarské ekonomiky naznačovaly propad v rozmezí 7 – 9 % HDP. Podle maďarského statistického úřadu se ekonomika propadla průměrně za loňský rok o 6,3 %. Nadále rychlým tempem stoupá nezaměstnanost, která za rok 2008 dosáhla 7,8 %, v roce 2009 se vyšplhala už na 9 %. Celková míra zaměstnanosti v Maďarsku (57,3 %) byla v roce 2007 třetí nejnižší v EU, přičemž účast mladých a starších lidí a jiných znevýhodněných skupin byla obzvlášť nízká.

V posledních letech inflace v Maďarsku značně kolísala, zejména jako projev vývoje cen ropy a potravin. Změny regulovaných cen a zdanění nestálost inflace dále zesílily. Inflace dosáhla vrcholu v březnu 2007 ve výši 9 % a do září 2007 vykazovala klesající tendenci. V roce 2007 činila průměrná inflace 7,9 %. V únoru letošního roku poklesla inflace z lednových 6,4 % na 5,7 %. Jednalo se o první pokles za poslední čtyři měsíce.

Evropská komise doporučila Maďarsku ve své Konvergenční zprávě 2008, aby ve střednědobém rámci přijalo opatření s cílem do roku 2009 věrohodným a udržitelným způsobem odstranit nadměrný schodek státního rozpočtu. Díky programu konsolidace rozpočtu, který byl zahájen v polovině roku 2006, se schodek rozpočtu snížil na 5,5 % HDP v roce 2007 z 9,2 % v roce 2006. Podle prognózy Komise z jara 2008, která je založena na předpokladu nezměněné politiky, se podíl schodku na HDP v roce 2008 měl dále zvýšit na 4% HDP a v roce 2009 se měl snížit jen mírně, a to na 3,6 % HDP. Ve skutečnosti dosáhl maďarský deficit státního rozpočtu za rok 2009 hodnoty 4 % HDP. Maďarská vláda plánuje snížit deficit pro rok 2010 na 3,8 % hrubého domácího produktu.

4. Opatření ke zmírnění dopadů krize a prognóza dalšího makroekonomického vývoje zemí Visegradské skupiny

4.1 Krize v Evropské unii

Evropská unie je natolik propojený ekonomický celek, že je nezbytné, aby postupovala společně ve stabilizační a prorůstové politice. Evropská komise společně s Evropským hospodářským a sociálním výborem vydala v prosinci 2010 dokument s názvem Plán evropské hospodářské obnovy. Jeho prostřednictvím dala Evropská unie jasně najevo, že je odhodlána všemi dostupnými prostředky čelit krizi.

Předsednictvo Výboru přijalo následující stanoviska, jak řešit nejnaléhavější problémy a výzvy:

- Centrální banky musejí zajistit likviditu na finančních trzích pro jejich další fungování. Na vnitrostátní a mezinárodní úrovni vznikla celá řada záchranných balíčků, které obsahovaly opatření týkající se kapitálových dotací a kapitálové účasti. Do určité míry pomohly bankám pokračovat ve své běžné obchodní činnosti.
- Dále je nezbytné posílit reálné hospodářství, obnovit důvěru investorů a spotřebitelů. Vlády by měly podpořit nižší příjmové skupiny, které jsou následky krize více postiženy a také vytvářejí nejvyšší vnitrostátní podíl spotřeby.
- Podnikatelský sektor výrazně přispívá k vytváření pracovních míst a tím k vytváření domácí poptávky. Proto je nutné vytvoření rámcových podmínek pro zmírnění negativních dopadů na podnikatele, kteří jako výrobci, investoři, exportéři a subjekty aktivně činné v oblasti výzkumu a vývoje nesou klíčovou úlohu v otázkách oživení hospodářství.

4.1.1 Plán na evropskou hospodářskou obnovu

Principy, které obsahuje Evropský ekonomický plán obnovy, byly návodem pro vytvoření národních protikrizových plánů, které členské státy vypracovávaly začátkem roku 2009. Plán obnovy dává výčet doporučení perspektivních oblastí, do kterých by měly směřovat zvýšené rozpočtové výdaje tak, aby podpořily budoucí konkurenceschopnost evropské ekonomiky. V podstatě tento plán očekává opatření v těchto směrech:

- přijmout 18 fiskálních stimulačních plánů. Konkrétně je navrhován okamžitý rozpočtový impuls ve výši 1,5 % HDP EU, tedy 200 mld. eur na roky 2009/2010. 170 mld. eur má pocházet z finančních prostředků členských států, 30 mld. eur bude poskytnuto z rozpočtu EU a od EIB.
- připravit rozpočtová opatření a využít automatických stabilizátorů. Tímto způsobem by měla dostat evropská ekonomika impuls ve výši 4% HDP v průběhu let 2009 a 2010.
- usilovat o úzké sladění plánu hospodářské obnovy s prioritními oblastmi Lisabonské strategie pro růst a zaměstnanost. Opatření, která byla dohodnuta míří do dvou oblastí: snadnější čerpání ze strukturálních fondů a kohezního fondu a snížení zdanění práce ve službách s vysokým podílem lidské práce. Konkrétně se jedná o sazbu DPH. Od tohoto kroku se očekává podpora malým a středním podnikům na trhu, které jsou hlavním evropských zaměstnavatelem.
- podporovat „zelené“ hospodářství, tzn. inteligentní produkty pro nízkouhlíkové hospodářství. K tomuto náleží investice do energetické účinnosti, životního prostředí a ochrany klimatu. Rovněž je třeba podporovat automobilový průmysl nebo stavebnictví, provázána s cíli v oblasti životního prostředí a úspor energie.

4.2 Reakce české vlády na krizi

Vlády jednotlivých států reagovaly na vzniklou krizi finančními stimuly a podpořily své ekonomiky fiskálními balíčky. Jejich zaměření se liší. Některé státy se zaměřily na půjčky podnikům a veřejné investice, jiné poskytli výdaje na politiky zaměstnanosti a sociální výdaje, další na snížení DPH. Hlavním cílem bylo zmírnit ekonomický propad posílením spotřebitelské poptávky. Fiskální balíčky by měly dosáhnout největších přínosů v oblasti zaměstnanosti a zvýšení produktivity práce. Zároveň by neměla být ohrožena dlouhodobá fiskální udržitelnost. Velmi důležitý je také způsob, kterým bude ekonomika ožívována. První možností jsou přímé vládní výdaje, tou druhou snižování daní, které má podpořit soukromou poptávku.

4.2.1 Národní ekonomická rada vlády

Vláda České republiky ustanovila 8. ledna 2009 Národní ekonomickou radu vlády jako poradní a konzultační orgán pro oblast ekonomiky a hospodářství. Jejím primárním úkolem bylo analyzovat rizika a dopady světové finanční krize na Českou republiku a navrhnout opatření a nástroje, které by dané dopady zmírňovaly. Rada svou dosavadní činnost ukončila dne 14. září 2009 předložením "Závěrečné zprávy NERV", která představuje pohled členů rady na vývoj české ekonomiky v roce 2009 a 2010.

Závěrečná zpráva NERV vychází z krátké analýzy tehdejšího stavu české ekonomiky, který je do značné míry předurčen současnou globální finanční a ekonomickou krizí, situací v eurozóně i specifickými podmínkami regionu střední a východní Evropy. NERV dospěl k názoru, že Česká republika se sice vyrovnává s krizí lépe než řada zemí Evropské unie, měla by však řešit vybraný okruh problémů, které možnosti rychlejšího ekonomického růstu omezují a o kterých se diskutuje již řadu let. Zpráva poukazuje na vybrané okruhy problémů, např. fiskální udržitelnost ve středním a dlouhém období, vliv politického cyklu na rozpočtovou rovnováhu, trh práce, financování podnikatelského sektoru atd.

NERV navrhl pro Českou republiku na současné období, aby postupovala podle formulovaných pravidel a navržených opatření na straně příjmů a výdajů. V oblasti fiskálních pravidel se jedná především o tyto úkoly:

- posílení role ministerstva financí a pravidel rozpočtové politiky,
- zavedení pětiletých zákonných výdajových rámců (tím se zmírní dopady čtyřletého politického cyklu),
- zavedení sankcí při nedodržení pravidla deficitu veřejných rozpočtů a veřejného dluhu, jak na úrovni kabinetu, který nesmí rozpočet porušující pravidla bez sankce předložit, tak na úrovni Poslanecké sněmovny, která může měnit vnitřní strukturu rozpočtu, ale nikoli porušovat pravidlo samotné,
- vytvoření permanentního nadstranického orgánu jmenovaného PS ČR pro veřejné rozpočty.

Na straně výdajů státního rozpočtu by měla vláda věnovat pozornost těmto problémům:

- strukturálním reformám sociálního systému (např. provázání podpor v nezaměstnanosti na veřejně prospěšné práce, diferenciaci dávek na příjmovou a majetkovou situaci žadatele),
- změnám důchodového systému (např. automatické prodlužování odchodu do důchodu ve vazbě na očekávanou délku dožití nebo zrušení náhradních dob, jako je vysokoškolské studium a rodičovská dovolená),
- zásadnímu snížení výdajů na správu státu.

Mezi další doporučené kroky patří sblížování snížené a základní sazby DPH a zároveň zvyšování této základní sazby, časový harmonogram pro podstatné zvýšení majetkových daní, zvýšení ekologických a spotřebních daní.

V období krize, kdy se prohlubují schodky státních rozpočtů, je vhodným komplementárním nástrojem kohezní politika EU a především její strukturální fondy a Fond soudržnosti. Česká republika disponuje na období let 2007–2013 z prostředků kohezní politiky EU částkou 630 mld. Kč. Krizová situace zesílila problém spojený s nutným spolufinancováním projektů ze strany příjemců podpory, tedy podnikatelských subjektů, krajů, obcí, státních organizací i neziskových institucí. EU v rámci Programu evropského hospodářského oživení¹⁰ (European Economic Recovery Programme) vyzvala členské státy EU, aby realizovaly tzv. proces „pře-programování“ a přizpůsobily své projekty současnému ekonomickému vývoji.

Pře-programování zahrnuje:

- přeložení finančních alokací, jež byly původně zamýšleny na pozdější fázi programovacího období 2007–2013, co nejvíce do přítomnosti a nejbližší budoucnosti,
- uskutečnění co největšího administrativního a procedurálního zjednodušení celého procesu projektového managementu,
- rozšíření možnosti průběžných a zálohových plateb ve prospěch příjemců,

¹⁰ Protikrizová strategie, která byla přijata na rok 2009. Pomocí stimulačních balíčků ve výši 200 mld. eur. Měl nastartovat určité ekonomické činnosti a zabránit tak ještě většímu propadu a ztrátě pracovních míst. V jeho rámci bylo přijato mnoho časově přechodných nástrojů, ovšem minimum opatření strukturální povahy.

- dořešení ukazatelů udržitelnosti projektů v podmínkách recese.

4.2.2 Národní protikrizový plán vlády

V první polovině roku 2009 přijala vláda ČR Národní protikrizový plán, který se zaměřoval především na poptávkovou stranu ekonomiky. Představoval snížení daňové zátěže a odvodů na sociální a zdravotní pojištění pro podnikatele, rozšíření podpor pro podnikání v zemědělství, posílení podpory exportu a další. Celkový dopad těchto opatření na výdajovou stranu rozpočtu v roce 2009 činil téměř 80 mld. Kč.

Opatření, která byla schválena a realizována již v roce 2008 a lednu 2009, představují pro ekonomiku impuls až ve výši 1,3 % HDP. Zdůrazňují podporu exportu jako klíčové složky tvorby HDP, podporu výzkumu a vývoje a investice do dopravní infrastruktury, které vytvářejí nutné podmínky dlouhodobého růstu. Zvyšují také čistý příjem domácností. Přehled těchto opatření vyčísluje tabulka 7 na následující straně.

Další opatření, která jsou nově přijímána, reagují na možnost nulového růstu nebo recese české ekonomiky. Jejich cílem je dočasně snížit náklady práce na straně zaměstnavatelů a zmírnit tak očekávaný nárůst nezaměstnanosti. Zároveň podporují plošné investice firem a reagují na problémy firem se získáním provozních úvěrů.

Mezi tato navrhovaná opatření patří:

- slevy pro zaměstnavatele na pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti,
- zrychlení odpisů v 1. a 2. odpisové skupině,
- rozšíření uplatnění odpočtu DPH u osobních automobilů,
- rychlejší vrácení DPH,
- garance a podpora úvěrů malých a středních podniků,
- dotační program na snižování energetické náročnosti budov,
- posílení dotačního programu PANEL,
- zvýšení výdajů na zajištění dopravní obslužnosti.

Celkový dopad těchto opatření na státní rozpočet je výdaj ve výši 40,5 mld. Kč.

Tabulka 7: Přehled opatření NPPV dle dopadů na veřejné rozpočty (mld. Kč)

Číslo	Realizovaná a schválená opatření	Příjmy	Výdaje	Příjmy - Výdaje
1	Zapojení prostředků z rezervních fondů		-1,5	1,5
2	Zvýšení garancí úvěrů malým a středním podnikům	-0,5		-0,5
3	Podpora podnikatelů v zemědělství		2,3	-2,3
4	Vázání provozních výdajů jednotlivých kapitol		-6,5	6,5
5	Posílení Programu rozvoje venkova		0,3	-0,3
6	Investice do vědy a výzkumu nad rámec schváleného návrhu státního rozpočtu		0,3	-0,3
7	Navýšení investic do dopravní infrastruktury		7,2	-7,2
8	Navýšení platů zaměstnanců státního sektoru	0,4	2,7	-2,3
9	Navýšení výdajů na přímé platby - kofinancování		1,0	-1,0
10	Snížení sazby pojistného na nemocenské pojištění a státní politiku zaměstnanosti	-18,4		-18,4
11	Snížení sazby daně z příjmů právnických osob	-6,0		-6,0
12	Navýšení základního kapitálu ČEB			0,0
13	Zvýšení pojistného krytí EGAPu			0,0
14	Změna zákona o pojišťování vývozu se státní podporou			0,0
15	Fiskální impulsy podpory výzkumu a vývoje		1,9	-1,9
16	Snížení záloh na daně z příjmů			0,0
	Celkem			-32,2

Zdroj: Národní protikrizový plán vlády ČR, 2009.

4.3 Slovensko

4.3.1 Návrh opatření vlády SR na překonání dopadů globální finanční krize

6. listopadu 2008 schválila slovenská vláda soubor opatření pro minimalizaci dopadů finanční a hospodářské krize na slovenskou ekonomiku. Tento materiál obsahuje celkem 27 opatření. Opatření uvedené v Plánu hospodářské obnovy pro Evropu ze strany Evropské komise a Evropské rady jsou ve velké míře obsaženy v Návrhu opatření vlády SR na překonání dopadů globální finanční krize. Jde především o opatření týkající se urychlení realizace veřejných investic v oblasti infrastruktury, úspor energie a energetické bezpečnosti, nižších daní pro pracující s nízkými příjmy, zjednodušení zakládání podniků. Vláda SR tak v jistém smyslu předběhla iniciativu orgánů EU a přijala příslušná opatření již před schválením plánu v EU. Přehled vybraných nejdůležitějších opatření přijatých vládou SR včetně vyčíslení dopadu na rozpočtové náklady v letech 2009 a 2010 zobrazuje tabulka 8 na následující straně.

4.3.2 Koncepce obnovy hospodářského růstu

Vláda Slovenské republiky předložila Koncepci obnovy hospodářského růstu Slovenské republiky včetně finančních nástrojů a časových dimenzí obnovení hospodářského růstu. V této zprávě z června 2009 je analyzována aktuální makroekonomická situace Slovenska, fiskální pozice a dopad finančních opatření vlády. Dokument formuluje krátkodobé i dlouhodobé priority, které výrazně přispějí ať už ke zmírnění současné krize nebo vytvářejí předpoklady pro zrychlení ekonomického růstu ve střednědobém horizontu.

Stabilizací fiskální politiky lze dopady krize zmírnit, ale pouze v krátkodobém horizontu. Slovensko bylo zasaženo krizí v jeho „příznivém“ období, kdy dosahovalo nízkého deficitu a dluhu veřejné správy, proto si může dovolit realizovat dostatečně expanzivní fiskální politiku s využitím prostředků z fondů EU. Ve střednědobém horizontu jsou však účinné pouze strukturální politiky zaměřené na zvýšení potencionálního růstu ekonomiky, které urychlují oživení ekonomiky v době, kdy krize pomine a zároveň zmírňují dopady budoucích cyklických poklesů.

Slovensko si tedy dává za cíl důsledně dodržovat již přijatá opatření, zejména budování infrastruktury a čerpání prostředků z evropských fondů. Zaměří se na strukturální politiky, kde je potřebná fiskální konsolidace. V případě Slovenska je to orientace na znalostní ekonomiku, kvalitní podnikatelské prostředí a flexibilní trh práce. Důležité je

odstranění stávajících regionálních rozdílů s pomocí dobudování potřebné silniční infrastruktury a cílené podpory investic. V případě další hospodářské krize v budoucnu je také nutné reorganizovat stávající regulační instituce a eliminovat tak rizika.

Slovenská vláda podnikla nezbytné kroky ke snížení dopadů finanční krize a přijala soubor opatření ve třech etapách (první už v listopadu 2008 a další dvě v únoru 2009). Při kvantifikaci fiskálního dopadu můžeme tato opatření rozdělit na tři skupiny.

- Opatření s okamžitým účinkem

Tato opatření stimulují agregátní poprávku okamžitě. Můžeme mezi ně zařadit přehodnocení salda veřejné správy na roky 2009 až 2011, zrychlení čerpání z fondů EU a realizaci velkých investičních projektů, kde je zahrnuta výstavba dálnic a rychlostních silnic prostřednictvím PPP projektů a dostavba 3. a 4. bloku jaderné elektrárny Mochovce.

- Opatření s neutrálním fiskálním dopadem v roce 2009

Tato opatření již byla realizována a mají za cíl zlepšit podnikatelské prostředí a agregátní poptávku. Patří mezi ně zvýšení nezdanitelné části základu daně u daně z příjmů fyzických osob, zkrácení lhůty na vrácení nadměrných odpočtů DPH, úprava vstupní ceny u hmotného a nehmotného majetku při dani z příjmů a další. Nepříznivý dopad těchto opatření na saldo veřejné správy byl kompenzován vyššími výdaji ze státního rozpočtu a rozpočtů územních samospráv. Fiskální dopad na ekonomiku je tedy neutrální z krátkodobého hlediska, ale vytvoří pozitivní podmínky pro rychlejší růst potenciálního produktu Slovenska.

- Opatření s možností kvantifikace až po jejich úspěšné implementaci

Do této skupiny patří opatření, jejichž dopad bude možné vyčíslit až když dojde k realizaci jejich efektů. Jsou zaměřeny na nabídkovou stranu ekonomiky a na lepší přístup podnikatelské sféry ke kapitálu.

Krátkodobým cílem vlády SR podle této Koncepce je maximálně zmírnit negativní dopady globální ekonomické krize, tzn. zmírnění poklesu tvorby HDP v průmyslu a službách a udržení maximální možné zaměstnanosti.

Tabulka 8: Přehled opatření na zmírnění dopadů hospodářské krize (mil. eur)

Číslo	Název – Popis	Rozpočtové náklady v letech 2009 a 2010		Účinnost
		Rozpočet veř. správy	Fondy EU	
1	Zvýšení nezdanitelné části základu daně u DPFO a zvýšení zaměstnanecké prémie	367	0	1.3.2009 – 31.12.2010
2	Snížení sazby pojistného do rezervního fondu solidarity pro povinné důchodové pojištění SZČO z 4,75 % na 2 %	40		1.4.2009 – 31.12.2010
3	Zkrácení lhůty na vrácení nadměrného odpočtu DPH ze 60 na 30 dní	511		1.4.2009
4	Zjednodušení legislativních podmínek pro vytváření sociálních podniků	34	195	1.3.2009 – 31.12.2010
5	Příspěvek ke mzdě zaměstnancům, kteří byli dosud nezaměstnaní a sami si zaměstnání našli	4	21	1.3.2009 – 31.12.2010
6	Dotace na nákup nového automobilu za podmínky likvidace starého vozidla	55		9.3.2009 – 31.12.2009
7	Poskytnutí návratné finanční výpomoci ŽS Cargo, a.s. a Železnicím SR	236		Rok 2009

Zdroj: Program stability Slovenska na roky 2008 až 2012

4.4 Polská opatření proti krizi

Polská vláda předložila v listopadu 2008 Plán stability a rozvoje zaměřený na posílení polské ekonomiky uprostřed světové finanční krize a stabilizaci bankovního systému. V rámci Plánu jsou zajištěny záruky bankovních vkladů Poláků až do výše 210 000 PLN, limity záruk a garancí poskytnutých státní pokladnou se zvýšily až na 55 mld. PLN, což umožnilo širší přístup k obchodním úvěrům. Byla zahájena hypoteční dotace pro jednotlivce, kteří po propuštění ze zaměstnání ztratili schopnost splácet své úvěry na bydlení. Banka

Gospodarstwa Krajowego byla rekapitalizována o 3,7 mld. PLN, což přispělo k posílení záruk a jistot pro malé a střední podniky. Díky Plánu bylo zrušeno omezení při získávání dotaci předem, Poláci byli chráněni před nekontrolovaným růstem cen energií a výdaje na výzkum a vývoj byly překlasifikovány na daňově uznatelné.

Mezi další opatření, která v Polsku právě probíhají, patří zajištění udržitelnosti veřejných financí a tzv. akce na podporu finanční stability, jak uvádí Plán stability a rozvoje. Tyto vládní akce zahrnují poskytnutí záruk na mezibankovní úvěry. Zákon o podpůrných mechanismech zaručí mezibankovní úvěry, které poskytne finanční instituce k udržení likvidity a měl by vést k zvýšení důvěry. Vládní záruky budou poskytovány podle zásad přijatých na schůzi Evropské Rady, tj. na obchodní platby se splatností tři měsíce až 5 let. Takové snížení rizika přichází v úvahu pouze pro banky, které jsou dostatečně kapitálově silné.

V roce 2009 se také výrazně zvýšila četnost zasedání Výboru pro finanční stabilitu. V rámci Výboru zasedají polský ministr financí, prezident Národní banky Polska a předseda Komise pro finanční dozor. Jeho zákonnou povinností je přispívat ke konkurenceschopnosti Polska na světových a evropských finančních trzích. Výbor byl zmocněn Zákonem o finanční stabilitě ke spolupráci s ministerstvy financí členských států EU a centrálními bankami v souladu s legislativou EU.

V srpnu 2009 navrhla polská vláda ve spolupráci s odbory a zaměstnavateli soubor antikrizových opatření. Tento balíček zahrnoval:

- prodloužení zúčtovacího období až na 24 měsíců,
- možnost nasazení flexibilního časového rozvrhu práce ze strany zaměstnavatele, což umožňuje přizpůsobit organizaci pracovní doby na aktuální potřeby podniku,
- byla posílena omezení při používání smluv na dobu určitou,
- byly zavedeny subvence mzdových nákladů, což znamená, že pokud zaměstnavatel zkrátí pracovní dobu a sníží náhrady zaměstnance, rozdíl bude částečně kompenzován státem,
- dotace na školení zaměstnanců.

Kromě uplatňování Paktu o stabilitě a růstu a balíčku anti-krizových opatření, polská vláda předložila celou řadu změn, které vedou k posílení ekonomiky a zlepšení postavení veřejných financí. Jedná se o:

- uskutečnění penzijní reformy, která významně zlepší stav veřejných financí,
- zrychlení privatizace systému, která vytvoří 36,7 miliardy PLN pro rozpočet,
- změnu v návrh zákona o veřejných financích, kterou schválila vláda v říjnu 2008 k přeskupení struktury veřejných financí.

Plán stability a rozvoje vyčísľuje finanční impulsy, které poskytla polská vláda v roce 2009.

Tabulka 9: Finanční impulsy polské vlády v roce 2009 (mld. PLN)

Akce	Finanční impulsy v roce 2009
Zvýšení hranice záruk pro ekonomiku a finanční řízení	40
Bezpečné úvěry pro malé a středně velké podniky	20
Urychlení investic financovaných z EU	16,8
Dříve poskytnuté peníze z Evropské Komise	3
Podpora investic do obnovitelných zdrojů energie	1,5
Celkem	81,3

Zdroj: Plan Stabilności i Rozwoju, 2008.

4.5 Maďarská protikrizová opatření

Průběh krize v Maďarsku měl dramatický spád a vyvrcholil v říjnu 2008, kdy se maďarská ekonomika ocitla před bankrotem. Ten byl odvrácen půjčkou Mezinárodního měnového fondu, který poskytl úvěr v hodnotě 15,7 mld. dolarů. Dalších 8,1 mld. dolarů získalo od Evropské unie a 1,3 mld. dolarů od Světové banky. Výměnou za půjčky se Maďarsko muselo zavázat k sérii nepopulárních úsporných opatření. Ta předpokládají hlavně zeštíhlení veřejného sektoru, zmrazení mezd a zrušení odměn, prémie a také 13. platu.

Zatímco vlády po celém světě byly pohotové při oznamování opatření k udržení hospodářské krize na uzdě, maďarská vláda reagovala poměrně pomalu. Z důvodu nedostatečných rozpočtových rezerv má maďarské hospodářství více problémů než jiné země a nemůže podporovat ekonomiku na úkor rozpočtového schodku. Vláda tedy musela přijmout opatření, které budou jednak bezprostřední reakcí na krizi a také budou prvním stupněm dlouhodobé reformy. Jedním z hlavních cílů krizových opatření je ochrana stávajících pracovních míst a vytváření nových, snížení daňové zátěže zaměstnavatelů i zaměstnanců a restrukturalizace daňového, sociálního a důchodového systému. Nicméně, ušlé příjmy z přímých daní nahradí vyšší sazba DPH (23 %) a daň z podnikání (nárůst z 16 % na 19 %).

Cílem krizových opatření, tzv. „Bajnai balíčku¹¹“, je splnění maastrichtských kritérií a přijetí eura ve střednědobém horizontu. Navrhovaná krizová opatření obsahují drastické škrtů veřejných výdajů v citlivých oblastech, jako jsou důchody a veřejný sektor. Úsporný balíček měl za úkol stlačit státní výdaje o 400 mld. forintů v roce 2009 a o dalších 900 mld. forintů v tomto roce. Došlo ke snížení nemocenských dávek ze 70 % platu na 60 % a byly zrušeny tzv. třinácté platy. Platy státních zaměstnanců byly zmrazeny a zavedl se čtyřdenní pracovní týden pro úředníky bez nároku na náhradu mzdy. Tyto zásahy by měly za rok 2009 a 2010 přinést úspory ve výši 1,3 bilionu forintů, zhruba 120 mld. korun.

4.5.1 Doporučení OECD

OECD vydala v březnu 2010 zprávu Na cestě k růstu 2010 a popsala v ní doporučení pro jednotlivé státy a již přijatá opatření. Maďarsko se musí zaměřit na tyto problémy:

- snížit daň z příjmů z pracovní činnosti a odvody na sociální pojištění,
- podporovat zaměstnanost starších pracovníků zvýšením věku pro odchod do důchodu,
- omezit regulaci podnikání a odstranit přetrvávající překážky, jež brání volnému výběru mezi dodavateli telekomunikačních služeb,
- zjednodušení právních postupů při zakládání podniku,
- zefektivnit vzdělávací systém, zavést placené vysokoškolské studium,

¹¹ Pojmenováno podle nového předsedy vlády, kterým se v dubnu 2009 stal Gordon BAJNAI.

- zajistit nákladově-efektivní poskytování služeb veřejného sektoru.

V roce 2009 byly sníženy příspěvky zaměstnavatelů na sociální zabezpečení, věk odchodu do důchodu se bude postupně zvyšovat na 65 let od roku 2012, v odvětví energetiky byly sníženy cenové dotace pro spotřeby domácností. Vláda plně privatizovala železniční nákladní dopravu a národní leteckou společnost, byly podniknuty kroky k zefektivnění systému registrace a možnosti založení podnikání online, došlo ke snížení počtu ministerstev, byl přijat nový zákon o vládních agenturách. Také zintenzivnila kampaň proti stínové ekonomické činnosti včetně větší kontroly fyzických osob, jejichž životní styl se zdá v rozporu s jejich prohlášením o osobních příjmech.

4.6 Strategie Evropa 2020

V březnu 2010 vydala Evropská komise dokument nesoucí název Evropa 2020 - Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění. Účelem tohoto dokumentu je stanovit ambiciózní, ale dosažitelné cíle pro znovuoobnovení udržitelného růstu a naléhavě řešit budoucí výzvy, které Evropskou unii ovlivňují. Komise navrhla pět měřitelných cílů EU na období do roku 2020, které tento proces povedou a které budou převedeny do vnitrostátních cílů v následujících oblastech: zaměstnanost, výzkum a inovace, změna klimatu a energie, vzdělávání a boj proti chudobě.

Strategie Evropa 2020 má za cíl tři vzájemně se posilující priority, a to: inteligentní růst – ekonomika založená na znalostech a inovacích, udržitelný růst – ekonomika by měla být méně náročná na zdroje, ekologičtější a konkurenceschopnější a růst podporující začlenění – ekonomika s vysokou zaměstnaností a také sociální soudržností.

Podle Strategie by měla být podpůrná opatření vlád a EU zrušena až tehdy, kdy bude hospodářské oživení označeno za samovolné a jejich ukončení by mělo být koordinované, aby nedošlo k možným negativním účinkům na další členské státy.

Pakt o stabilitě a růstu poskytuje rámec pro provádění rozpočtových strategií a členské státy se jím řídí při začleňování svých konvergenčních programů. V souladu s Paktem o stabilitě a růstu je podmínkou konsolidace veřejných financí, jež by mohla podpořit potenciál hospodářského růstu a udržitelnost sociálních modelů EU, vytyčení priorit a přijetí nelehkých rozhodnutí. Fiskální konsolidaci a dlouhodobou finanční stabilitu budou muset

doprovázet již několikrát zmíněné zásadní strukturální reformy, především systémů důchodové a zdravotní péče, systému sociálního zabezpečení a vzdělávacího systému. Veřejná správa by se měla chopit této příležitosti a zvýšit efektivnost a kvalitu svých služeb. V oblasti zadávání veřejných zakázek musí být zajištěno co nejúčinnější využívání veřejných financí a trhy pro zadávání veřejných zakázek musí být pro celou EU otevřené.

Struktura Strategie Evropa 2020 je založena jednak na tematickém přístupu a také na pozornějším dohledu nad jednotlivými zeměmi. Tematický přístup se zaměří na témata k dosažení pěti hlavních cílů. Tematický přístup zohledňuje rozměr Unie a jasně ukazuje vzájemnou závislost ekonomik členských států. Zprávy o jednotlivých zemích budou přispívat k plnění cílů strategie Evropa 2020 tím, že pomohou členským státům určovat a provádět strategie pro překonání krize, obnovit makroekonomickou stabilitu, odhalit vnitrostátní překážky a umožnit jejich ekonomikám opět dosáhnout udržitelných veřejných financí a růstu.

Každá členský stát vypracuje programy reforem a roční konvergenční programy, ve kterých uvede, která opatření učiní vzhledem k plnění cílů dané země. Oba typy programů budou předkládány Komisi a ostatním členským státům během posledního čtvrtletí každého roku. Evropský výbor pro systémová rizika¹² by měl pravidelně referovat o makroekonomických a finančních rizicích.

Institucionálně bude Strategii Evropa 2020 tvořit soubor hlavních směrů hospodářských politik a politik zaměstnanosti, který nahradí současných 24 směrů. Nové směry budou odrážet rozhodnutí Evropské rady a integrovat schválené cíle. Neměly by se výrazně měnit až do roku 2014, aby bylo možné se soustředit na jejich provádění.

Na dosažení těchto cílů by měly pracovat všechny hlavní instituce EU, místní orgány i občanská společnost. Horizontální dohled bude mít Evropská rada, která se na svých zasedáních v budoucnu bude zaměřovat na určitá témata a poskytovat potřebné impulsy. Rada EU bude vyzývat členské státy, aby v rámci zasedání zesílily výměnu politických informací o osvědčených postupech. Evropská komise bude vydávat roční zprávy o plnění Strategie a sledovat situaci na základě ukazatelů celkového pokroku směrem k inteligentní a ekologické

¹² Vznikl na základě návrhu Komise v květnu 2009. Úkolem Výboru je sledovat a posuzovat potenciální hrozby pro finanční stabilitu, jež vznikají v důsledku makroekonomického vývoje a vývoje uvnitř finančního systému.

ekonomice podporující sociální začlenění a Evropský parlament by měl působit na národní parlamenty a mobilizovat občany.

Tato strategie obsahuje větší závazek členských států koordinovat vnitrostátní hospodářskou politiku s politikou evropskou. Veškeré celounijní cíle, které byly schváleny Komisí v této zprávě, tedy budou rozděleny mezi jednotlivé členské země. Tento postup je nový, v rámci předchozí desetileté hospodářské strategie EU se nepoužíval.

5. Závěr

Finanční krize jsou nedílnou součástí tržních ekonomik. Vládní opatření pomáhají rychleji a snadněji krizi překonat, návrat k prosperitě však tento rok očekávat nemůžeme. Potřeby, možnosti i reakce fiskální politiky jednotlivých členských států EU jsou velmi odlišné a odrážejí výrazně rozdílné počáteční makroekonomické podmínky jednotlivých zemí na počátku krize (především rozdíl úrovně deficitů a dluhu) a tržní tlaky, jimiž tyto ekonomiky prošly.

Česká ekonomika a celá společnost nemusí čelit tak tvrdým dopadům krize jako jiné země našeho regionu. Stav veřejných financí i úroveň nezaměstnanosti se nacházejí na relativně solidnější úrovni a naše země nemusí realizovat mimořádně bolestné přizpůsobovací kroky hospodářské politiky, které dnes pozorujeme v některých okolních zemích, jako např. v Maďarsku. Podobně jako pro všechny země světa i pro nás krize představuje především lekci, ze které je nutné se poučit. Krize také nejen v Česku uspíšila proreformní snahy, které povedou k dlouhodobé stabilizaci veřejných rozpočtů.

Slovenská ekonomika byla před nástupem hospodářské recese ve velmi dobrém stavu. Od 1. 1. 2009 jako první ze zemí střední Evropy splnila podmínky pro přistoupení k eurozóně. Slovenská vláda nečekala na Plán na evropskou hospodářskou obnovu a začala přijímat protikrizová opatření již v roce 2008. Možná proto si klade Slovensko ambiciózní cíle a už letos má v plánu nižší schodek státního rozpočtu než v roce 2009 o 0,8 %. Do roku 2012 přitom chce dosahovat opět úrovně konvergenčního kritéria.

Polská ekonomika jako jediná v regionu nebyla postižena hospodářským poklesem, došlo pouze ke snížení hospodářského růstu. Polsko je zemí, která není tolik závislá na exportu a naopak podstatná je jeho poptávka spotřebitelů. V rámci Plánu stability a rozvoje poskytla polská vláda v roce 2009 finanční impuls ve výši 81,3 mld. PLN.

Maďarsko se ukázalo jako velice nestabilní ekonomika díky vysoké zahraniční zadluženosti, která došla během roku 2008 tak daleko, že nebylo schopno úroky splácet a muselo požádat o pomoc Mezinárodní měnový fond a Evropskou unii. Došlo tak k odvrácení státního bankrotu, avšak nyní je více pod dohledem nadnárodních institucí a musí provádět významné a nepopulární reformy v různých rezortech. Ty přinesou během let 2009 a 2010 státnímu rozpočtu úsporu 1,3 bilionů forintů. Podle mého názoru krize „pomohla“ Maďarsku v tom smyslu, že už nadále nemohlo odkládat řešení jeho státního dluhu, který s sebou nese

už od dob socialismu. Muselo dojít téměř k nejhoršímu, a to ke státnímu bankrotu, aby zasáhly nadnárodní instituce a přišla k moci pravicová vláda a pomohly tak zlepšit způsob maďarského hospodaření.

Závěrem lze tedy uvést, že krize je svým rozsahem a hloubkou jednou z nejvýznamnějších v naší historii, a tak ji nelze podceňovat. Přijatá opatření vlád jsou podle mého názoru dostačující, některá již prokázala svou účinnost. Fiskální opatření ať už na úrovni vnitrostátní, tak na nadnárodní úrovni, nemůžou zásadně ovlivnit cyklický vývoj ekonomiky, pouze působí na hloubku a délku jednotlivých etap. Fiskální stimuly jsou nezbytné k znovunastartování ekonomiky, působí však pouze v krátkodobém až střednědobém horizontu. V delším časovém období mohou naopak ekonomice uškodit, pokud příliš zatíží státní rozpočet nebo zvýší zahraniční dluh.

Všechny čtyři hodnocené země začaly pracovat na strukturálních reformách, které už však měly přijít dávno předtím. Ekonomická krize potvrdila nutnost konsolidace státních rozpočtů. V případě Česka zůstává podstatným problémem dodržování plánovaného státního rozpočtu, jehož schodek bývá každoročně navýšen v mnoha rezortech. Stále více se mluví o nezbytnosti reformy zdravotnictví, sociálního systému a důchodového zabezpečení. Tato témata jsou bezpochyby významnou položkou volebních kampaní a jejich podoba bude záviset na vítězné straně červnových voleb do Poslanecké sněmovny, popř. utvořené koalici.

Seznam použité literatury

a) Knihy

1. CUPALOVÁ, M. *Protikrizové plány v zemích EU*. Praha: Oeconomica, 2009. 19 s. ISBN 978-80-245-1547-2
2. *Economic Crisis in Europe: Causes, Consequences and Responses*. Luxembourg: Office for Official Publication of the European Communities, 2009. 90 s. ISSN: 0379-0991
3. FOJTÍKOVÁ, L. *Hospodářská politika vybraných zemí*. Ostrava: VŠB, 2006. 108 s. ISBN 80-248-1188-X
4. JUREČKA, J.; JÁNOŠÍKOVÁ I. *Makroekonomie*. Ostrava: VŠB – TU Ostrava, 2006. ISBN: 80-248-0530-8
5. KAŠPÁRKOVÁ, J. JELÍNEK, M. *Krize a cesty z ní?* Praha: Soudy, 2009. 83 s. ISBN 978-80-86846-30-9
6. KAŠPÁRKOVÁ, J. JELÍNEK, M. *Pokračující české reformy a nastupující světová ekonomická krize*. Praha: Soudy, 2008. 162 s. ISBN 978-80-86846-25-5
7. KLAUS, V.; TOMŠÍK V. *Makroekonomická fakta české transformace*. Praha: NC Publishing, 2007. 148 s. ISBN 978-80-903858-1-8
8. TOMEŠ, Z. a kol. *Hospodářská politika 1900 – 2007*. Praha: C. H. Beck, 2008. 262 s. ISBN 978-80-7400-002-7
9. WOODS, THOMAS E. *Krach*. Praha: Dokořán, 2010. 222 s. ISBN 978-80-7363-273-1
10. ŽÍDEK, L. *Dějiny světového hospodářství*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 391 s. ISBN 978-80-7380-035-2

b) Elektronické publikace

1. ASOCIACE PRO MEZINÁRODNÍ OTÁZKY: *Krize po maďarsku*, 2009. www: <http://www.amo.cz/publikace/krize-po-madarsku.html>.
2. BUSINESSEUROPE: *Country facts and figures*: 2010. www: <http://www.buinesseurope.eu/Content/Default.asp?PageID=678>.
3. BUSINESSINFO, 2010. www: <http://www.businessinfo.cz/cz/>.
4. CENTRUM EKONOMICKÝCH STUDIÍ: *Vliv globální krize na nové země EU-10*, 2010. www: http://vsem.cz/data/data/ces-soubory/bulletin/gf_Bulletin_0209.pdf.
5. CEPIN: *Měříme správně HDP?*, 2005. www: <http://cepin.cz/docs/dokumenty/sbor39.pdf>
6. ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2010. www: <http://www.cnb.cz/cs/index.html>.
7. ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA: *Platební bilance*, 2010. www: http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/publikace_pb/zpravy_vyvoj_pb/.
8. ČESKOMORAVSKÁ KONFEDERACE ODBOROVÝCH SVAZŮ: 2010. www: <http://www.cmkos.cz/hospodarska-krize/1694-3/ekonomicka-krize-pohled-odboru-iii>.
9. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: *Vnější ekonomické snahy*, 2007. www: [http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/18002FE7B0/\\$File/140507q4T1-05.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/18002FE7B0/$File/140507q4T1-05.pdf).
10. EUR-LEX: *Provádění strukturálních reforem Lisabonské strategie v kontextu Plánu evropské hospodářské obnovy*, 2010. www: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0034:FIN:CS:HTML>.
11. EUROEKONOM, 2010. www: <http://www.euroekonom.cz/>.
12. EUROPA: Komise zahajuje konzultaci o nové strategii EU do roku 2020, která by z EU vytvořila ekologičtější a promyšlenější sociální trh, 2010. www: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/1807&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.

13. EUROSOP, 2010. <http://www.eurosop.cz/>.
14. EVROPSKÁ KOMISE: EVROPA 2020 - *Strategie pro inteligentní a udržitelný růst*
15. *podporující začlenění*, 2010. [www:](http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_CS_ACT_part1_v1.pdf)
http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_CS_ACT_part1_v1.pdf.
16. EVROPSKÝ HOSPODÁŘSKÝ A SOCIÁLNÍ VÝBOR: *Plán evropské hospodářské obnovy*, 2009. [www:](http://www.cmkos.cz/data/articles/down_1310.pdf) http://www.cmkos.cz/data/articles/down_1310.pdf.
17. FINMAG: Poučení z asijského krizového vývoje, 2007. [www:](http://www.finmag.cz/clanek/294/)
<http://www.finmag.cz/clanek/294/>.
18. IHNE: *Polská ekonomika šlape tempem 6,4 %*, 2007. [www:](http://ekonomika.ihned.cz/c1-22527730-polska-ekonomika-slape-tempem-6-4-procenta)
<http://ekonomika.ihned.cz/c1-22527730-polska-ekonomika-slape-tempem-6-4-procenta>.
19. IHNE: *Polsko: Světová krize nejvíce zabolí zřejmě v roce 2010*, 2010. [www:](http://investice.ihned.cz/c1-32362600-polsko-svetova-krize-nejvice-zaboli-zrejme-v-roce-2010)
<http://investice.ihned.cz/c1-32362600-polsko-svetova-krize-nejvice-zaboli-zrejme-v-roce-2010>.
20. MAĎARSKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2010. [www:](http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=38,119919&_dad=portal&_schema=PORTAL)
http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=38,119919&_dad=portal&_schema=PORTAL.
21. MĚSÍČNÍK EU AKTUALIT: *Ekonomické vyhlídky Evropské unie pro rok 2010*, 2010. [www:](http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/Mesicnik_2010_02.pdf) http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/Mesicnik_2010_02.pdf.
22. MINISTERSTVO FINANCÍ ČR: *Národní protikrizový plán vlády*, 2009. [www:](http://www.vsem.cz/data/data/vsem-soubory/narodni_protikrizovy_plan.pdf)
http://www.vsem.cz/data/data/vsem-soubory/narodni_protikrizovy_plan.pdf.
23. MINISTERSTVO FINANCÍ ČR: *Proces konvergence v nových členských zemích střední Evropy*, 2007. [www:](http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Studie_proces_konvergence_2007_pdf.pdf)
http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Studie_proces_konvergence_2007_pdf.pdf.
24. MINISTERSTVO FINANCÍ ČR: *Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou*, 2009. [www:](http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Vyhodnoceni_Maastricht_2009_pdf.pdf)
http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Vyhodnoceni_Maastricht_2009_pdf.pdf.
25. MINISTERSTVO FINANCÍ ČR: *Vývoj veřejných financí*, 2008. [www:](http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/xsl/ek_fiskalni_vyhledy_39967.html?year=2008)
http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/xsl/ek_fiskalni_vyhledy_39967.html?year=2008.
26. MINISTERSTVO FINANCÍ SR: *Konvergenca ekonomiky SR k vyspelým ekonomikám*, 2006. [www:](http://www.finance.gov.sk/Documents/Ifp/Publikacie/Makro/EA12_KONVERGENCIA.pdf)
http://www.finance.gov.sk/Documents/Ifp/Publikacie/Makro/EA12_KONVERGENCIA.pdf.
27. MINISTERSTVO FINANCÍ SR: *Program stability Slovenska na roky 2008 až 2012*, 2009. [www:](http://rpo.rokovania.sk/hsr/File.aspx/Index/11497) <http://rpo.rokovania.sk/hsr/File.aspx/Index/11497>.
28. MINISTERSTVO HOSPODÁRSTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2010. [www:](http://www.mhsr.sk/zahranicny-obchod-2005-6743/128428s)
<http://www.mhsr.sk/zahranicny-obchod-2005-6743/128428s>.
29. MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, 2009. [www:](http://www.mpo.cz/dokument47753.html)
<http://www.mpo.cz/dokument47753.html>.
30. NÁRODNÍ BANKA MAĎARSKA, 2010. [www:](http://english.mnb.hu/Engine.aspx) <http://english.mnb.hu/Engine.aspx>.
31. NÁRODNÍ BANKA POLSKA: *Macroeconomic data*, 2010. [www:](http://www.nbp.pl/homen.aspx?f=/en/statystyka/makro_gus.html)
http://www.nbp.pl/homen.aspx?f=/en/statystyka/makro_gus.html.
32. NÁRODNÍ BANKA POLSKA: *Report on full membership of The Republic of Poland in the third stage of the economic and Monetary union*, 2009. [www:](http://www.nbp.pl/en/publikacje/e_a/euro_report.pdf)
http://www.nbp.pl/en/publikacje/e_a/euro_report.pdf.
33. NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA: *Mesačný bulletin NBS*, 2010. [www:](http://www.nbs.sk/_img/Documents/_MesacnyBulletin/2010/mb0110.pdf)
http://www.nbs.sk/_img/Documents/_MesacnyBulletin/2010/mb0110.pdf.
34. NÁRODNÍ BANKA SLOVENKA: *Správa o ekonomickom vývoji za február 2010*, 2010. [www:](http://www.nbs.sk/sk/informacie-pre-media/tlacove-spravy/detail-spravy/_sprava-o-ekonomickom-vyvoji-za-februar-2010-zhrnutie/bc) http://www.nbs.sk/sk/informacie-pre-media/tlacove-spravy/detail-spravy/_sprava-o-ekonomickom-vyvoji-za-februar-2010-zhrnutie/bc.
35. NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA: *Strednodobá predikcia*, 2010. [www:](http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/PREDIK/2010/P1Q-2010.pdf)
http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/PREDIK/2010/P1Q-2010.pdf.

36. NÁRODNÍ EKONOMICKÁ RADA VLÁDY: *Závěrečná zpráva*, 2009. www: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/zaverecna-zprava-NERV.pdf>.
37. NEWTON ANALÝZY. 2007. www: <http://www.newton.cz/analyzy/>.
38. OECD: *Country notes*, 2010. www: <http://www.oecd.org/dataoecd/17/58/44651546.pdf>.
39. OECD: *Reforms for Stability and Sustainable Growth*, 2010. www: <http://www.oecd.org/dataoecd/10/60/40415872.pdf>.
40. PATRIA, 2010: www: <http://www.patria.cz/ekonomika/home.html>.
41. PLAN STABILNOŚCI I ROZWOJU, 2010. www: www.textiles.pl/g2/2009_03/539_fileot.pdf.
42. POLSKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: *Prices in national economy in 2008*, 2009: www: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_PTS_Prices_National_Economy_2008.pdf.
43. SVAZ PRŮMYSLU A DOPRAVY ČR: *BusinessEurope: rok 2010 – zlepšení, ale křehké*, 2010. www: <http://www.spcr.cz/businesseurope/businesseurope-rok-2010-zlepseni-ale-krehke>.
44. ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2010. www: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=17201>.
45. TULEJA, P. *Reálná konvergence Česka a Polska k eurozóně*. In *Nové trendy – nové nápady* 2007, 2007. www: http://mpira.ub.uni-muenchen.de/11689/1/tuleja_znojmo_2007.pdf NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA: *Správa o finančnej stabilite za prvý polrok 2009*, 2009. www: http://www.nbs.sk/_img/Documents/ZAKLNBS/PUBLIK/SFS/SFS2009-1.pdf.
46. VLÁDA SR: *Koncepcia obnovy hospodárskeho rastu Slovenskej republiky vrátane finančných nástrojov a časových dimenzií obnovenia hospodárskeho rastu*, 2009. www: [http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/52C33D1B7E3FFE3EC12575DF003D9524/\\$FILE/Zdroj.html](http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/52C33D1B7E3FFE3EC12575DF003D9524/$FILE/Zdroj.html).
47. VLÁDA PL: *Government anti-crisis measures*, 2010. www: http://www.premier.gov.pl/en/government/government_anti_crisis_measure/.

Seznam zkratek

ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DPH	daň z přidané hodnoty
EIB	Evropská investiční banka
EU	Evropská unie
FED	Americká centrální banka
G-20	Group of twenty
HDP	hrubý domácí produkt
HICP	harmonizovaný index spotřebitelských cen
HUF	maďarský forint
Kč	Koruna česká
LS – HZDS	Lidová strana – Hnutí za demokratické Slovensko
MMF	Mezinárodní měnový fond
NERV	Národní ekonomická rada vlády
NPPV	Národní protikrizový plán vlády
OB	obchodní bilance
OPEC	Organizace zemí vyvážejících ropu
PLN	polský zlotý
Sk	slovenská koruna
SNS	Slovenská národní strana
USA	Spojené státy americké
V4	Visegrádská čtyřka

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;

- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst.3);

- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;

- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;

- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 7. června 2010

Hana Vrublová

Čeladná 127, 739 12, Čeladná

Seznam příloh

Příloha č. 1	Evropa 2020: Přehled hlavních cílů
Příloha č. 2	Struktura strategie Evropa 2020
Příloha č. 3	Návrh harmonogramu zavedení strategie Evropa 2020

